

Institute for Macroeconomic
and Regional Studies

Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti

2023
2024
2025

FEVRAL
MART
APREL

Faoliyatning
asosiy
ko'rsatkichlari

Mundarija

O'zbekistondagi majlislarning davomiyligini va takroriylikini aniqlash maqsadida administrativ boshqaruv tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan xodimlar orasida so'rov o'tkazildi	3
2023-yilning yanvar-dekabr oylari mobaynida hududlarda asosiy kapitalga investitsiyalar hamda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlarni jalb qilish samaradorligi.....	4
2017-2022 yillar davomida AKT sohasida tovarlar eksporti va importi.....	6
Qishloq xo'jaligida yer resurslaridan foydalanish samaradorligi	8
Pokizalik va daromadlarning ortishi o'rtasidagi bog'liqlik	9
O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni ish bilan ta'minlash	10
O'zbekiston maktablaridagi infratuzilma va ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillar.....	11
Yer islohotlari: jahon mamlakatlari tajribasi (Misr va Vengriya misolida)	12
O'zbekistonda ayollar orasidagi ishsizlik va uning sabablari.....	13
2024-yilning mart oyida Toshkent shahridagi yirik supermarketlarda 21 nomdagi oziq-ovqat mahsulotlari narxining o'zgarish.....	14
Chexiya va Slovakiyada yer islohotlarining o'tkazilishi bo'yicha xorij tajribasi	15
Jonli striming vositasidagi elektron xaridlar bozori.....	16
Dunyo mamlakatlarida ta'lim darajasi elektron tijoratning rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatmoqda?.....	17
Maktablarda boshlang'ich sinf o'quvchilarini bepul ovqatlantirishning yo'lga qo'yilishi ularning davomati va salomatligiga qanday ta'sir ko'rsatadi	18
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim bolalar salomatligi va ularning aqliy rivojlanishiga qanday ta'sir qiladi?	20
2024-yilning fevral oyida Toshkent shahrida taklif etilgan uy-joy ijara narxlari	21
2017-2023 yillar oralig'ida O'zbekistonda transport turlari bo'yicha yuk aylanmasida ro'y bergan o'zgarishlar	23

Mundarija

2017-2023 yillar oralig'ida O'zbekistonda yo'lovchilarni tashish sohasida ro'y bergan o'zgarishlar.....	24
O'zbekiston 2024-yilgi Jahon baxtiyorlik indeksida 47-o'rinni egalladi.....	25
2017-2023 yillarda meva-sabzavotlar eksporti dinamikasi	26
2017-2023 yillarda O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlik sohasida amalga oshirilgan muhim islohotlar	27
2017-2023 yillarda O'zbekistonda ta'lim sohasida ro'y bergan institutsional o'zgarishlar va qabul qilingan qonunlarning amaldagi ijrosi.....	28
2017-2023-yillar mobaynida O'zbekistonda pul-kredit va bank tizimida ro'y bergan o'zgarishlar.....	30
2017-2023 yillarda O'zbekistonda texnik jihatdan tartibga solish faoliyati	32
Biologik faol qo'shimchali mahsulotlar reklamasiga taniqli shaxslarni jalb qilish bilan bog'liq muammolar va bu borada xorij tajribasi	34
O'zbekistonda norasmiy bandlikning o'zgarish tendensiyalari	35
Boltingbo'yi mamlakatlari (Litva, Latviya, Estoniya) misolida yer islohotlarini o'tkazish bo'yicha xorij tajribasi	36
2017-2023 yillarda O'zbekistonda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan islohotlar natijasi	37
2017-2023 yillarda O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar	38
2017-2023 yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasida amalga oshirilgan islohotlarning asosiy natijalari.....	39

So'rovda 152 nafar xodim ishtirok etdi va ularning o'rtacha yoshi 38,5 yoshni tashkil etdi. Respondentlarning deyarli 60 foizi hafta 5 kun, ya'ni 40 soat, qolgan 40 foizi haftada 6 kun ishlashini bildirgan (48 soat).

Respondentlar ishtirok etgan majlis va yig'ilishlarning o'rtacha davomiyligi 1,5 soat ekanligi aniqlandi.

Respondentlar oxirgi bir oy davomida o'rtacha 6 ta majlisda ishtirok etgan (21 foizi kamida 10 ta majlisda ishtirok etgan), ularning o'rtacha 4,1 tasi ishtirokchilarning yo'nalishiga mos kelishi aniqlandi.

Respondentlarning 58 foizi majlislardan ishiga taalluqli, manfaatli ma'lumotlar olishini, 31,5 foizi esa qisman foyda olishini bildirgan. Qolgan 10,5 foizi ishiga mos keluvchi hech qanday ma'lumot olmasligini bildirdi.

Respondentlarning 41 foizi majlis davomida e'tibori susaymasligini bildirgan, 30,2 foizi 20-30 daqiqadan so'ng e'tibori susayishini bildirgan, qolgan 28,8 foiz respondentlarning diqqati 40 daqiqadan so'ng buzilishi aniqlandi.

47 foiz respondentlarning bildirishicha, majlislar o'z vaqtida boshlanmaydi. Ular o'rtacha 25 daqiqa kechikib boshlanadi. Bu esa o'z navbatida majlis ishtirokchilarning vaqti behuda sarflanishiga olib kelmoqda.

MHTI ekspertlari majlislarining umumiy xarajati va behuda sarflanayotgan mablag'larni hisoblashning ikkita ssenariyda kalkulyatorini ishlab chiqdi.

Misol: majlislarining umumiy xarajatini hisoblash uchun majlis ishtirokchilari sonini 50 nafar deb faraz qilsak va ularning o'rtacha oylik ish haqini, masalan, 4 000 000 so'm deb olsak, majlisning davomiyligi 90 daqiqa deb faraz qilgan holda jami ishtirokchilarning majlis uchun ketgan vaqti xarajati 1 704 000 so'mni tashkil etadi.

Majlislarda behuda yo'qotilgan vaqtni hisoblash kalkulyatorining birinchi ssenariysi yuqorida ta'kidlangan xorij tajribasi tadqiqotlari natijasiga ko'ra asosan majlis qancha vaqt davom etishidan qat'iy nazar 52 daqiqadan so'ng ishtirokchilar e'tiborini yo'qotishi aniqlangan. Bundan kelib chiqadiki 90 daqiqa davom etgan majlisda 50 kishi ishtirok etsa, behuda yo'qotilgan vaqt 38 (90-52) daqiqaga to'g'ri kelsa, bunda majlisdan yo'qotilgan vaqt xarajati 719 697 so'mni tashkil etadi.

Ikkinchi ssenariy MHTI tomonidan o'tkazilgan so'rov natijalariga asoslangan bo'lib xuddi birinchi ssenariy kabi hisob-kitoblar amalga oshiriladi, majlis ishtirokchilarining e'tibori 40 daqiqadan so'ng susayadi deb belgilanadi. Bundan kelib chiqadiki, yo'qotilgan behuda vaqt harajati 946 970 so'mni tashkil etadi.

Mazkur kalkulyatordan majlis tashkil etishga mas'ul xodim foydalangan holda, majlislarining umumiy xarajatini hisoblashi, oy va yil yakunlari bo'yicha umumiy majlislarga sarflangan ish-soati va yo'qotilgan muqobil xarajatlarni (opportunity cost) yuritishda foydalanish mumkin. ■

Tahlil davomida IPI (Investment Performance Index - Investitsiyalarni jalb qilish samaradorligi indeksi) indeksidan foydalanildi. Ushbu indeks hududlarga kiritilayotgan investitsiyalar hajmi hududning respublika taraqqiyotiga qo'shayotgan ulushiga qanchalik mos ekanligini ko'rsatadi. IPI indeksi uchun me'yordagi ko'rsatkich 1,00 ga teng va bu hududning barqaror rivojlanishi uchun investitsiyalarni jalb qilish siyosati yaxshi yo'lga qo'yilganini anglatadi.

2023-yilning yanvar-dekabr oylarida Respublika bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 352,1 trln. so'mga yetgan. Bu 2022-yildagiga qaraganda 22,1 foiz ko'p. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 58,9 foiz oshgan va 167,7 trln. so'mga teng bo'lgan.

Shunga qaramasdan, hududlar miqyosida investitsiyalarning taqsimlanishida tafovutlar saqlanib qolmoqda. Masalan, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi bo'yicha respublika miqyosidagi yuqori va quyi o'rinlarni egallagan uch hudud qiymatlari orasidagi farq 2023-yilning yanvar-dekabr oylarida qariyb 3,7 baravarni, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar bo'yicha esa 2,9 baravarni tashkil etdi.

2023-yilning yanvar-dekabr oylari ma'lumotlari asosida hisoblangan IPI indeksiga ko'ra, quyidagilar aniqlandi:

Asosiy kapitalga investitsiyalar bo'yicha aksariyat hududlarda me'yor ko'rsatkichga qaraganda yuqori qiymatlar qayd etildi. Bu borada Sirdaryo (2,16) va Buxoro (1,78) viloyatlari yaqqol ajralib turmoqda. Bunga investorlar uchun yangi imkoniyatlarning yaratilishi hamda strategik ahamiyatga ega mega loyihalarning vaqtinchalik ta'sirini sabab sifatida keltirish mumkin.

Xorazm (0,99) va Navoiy (0,96) viloyatlarida me'yordagi ko'rsatkichga yaqin qiymatlar qayd etildi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar bo'yicha Andijon (1,00) viloyatida IPI indeksi me'yor ko'rsatkichni qayd etgan bo'lsa, Sirdaryo (3,69) va Buxoro (2,20) viloyatlarida me'yordagidan ancha yuqori natija kuzatildi. Yuqori indeks qiymati viloyatlarga kiritilayotgan xorijiy investitsiyalardan yanada samarali foydalanish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi.

Toshkent shahrida (0,60) indeks 1 dan ancha past bo'ldi. Bu esa ushbu hududga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga ko'proq e'tibor qaratish lozimligidan dalolat beradi.

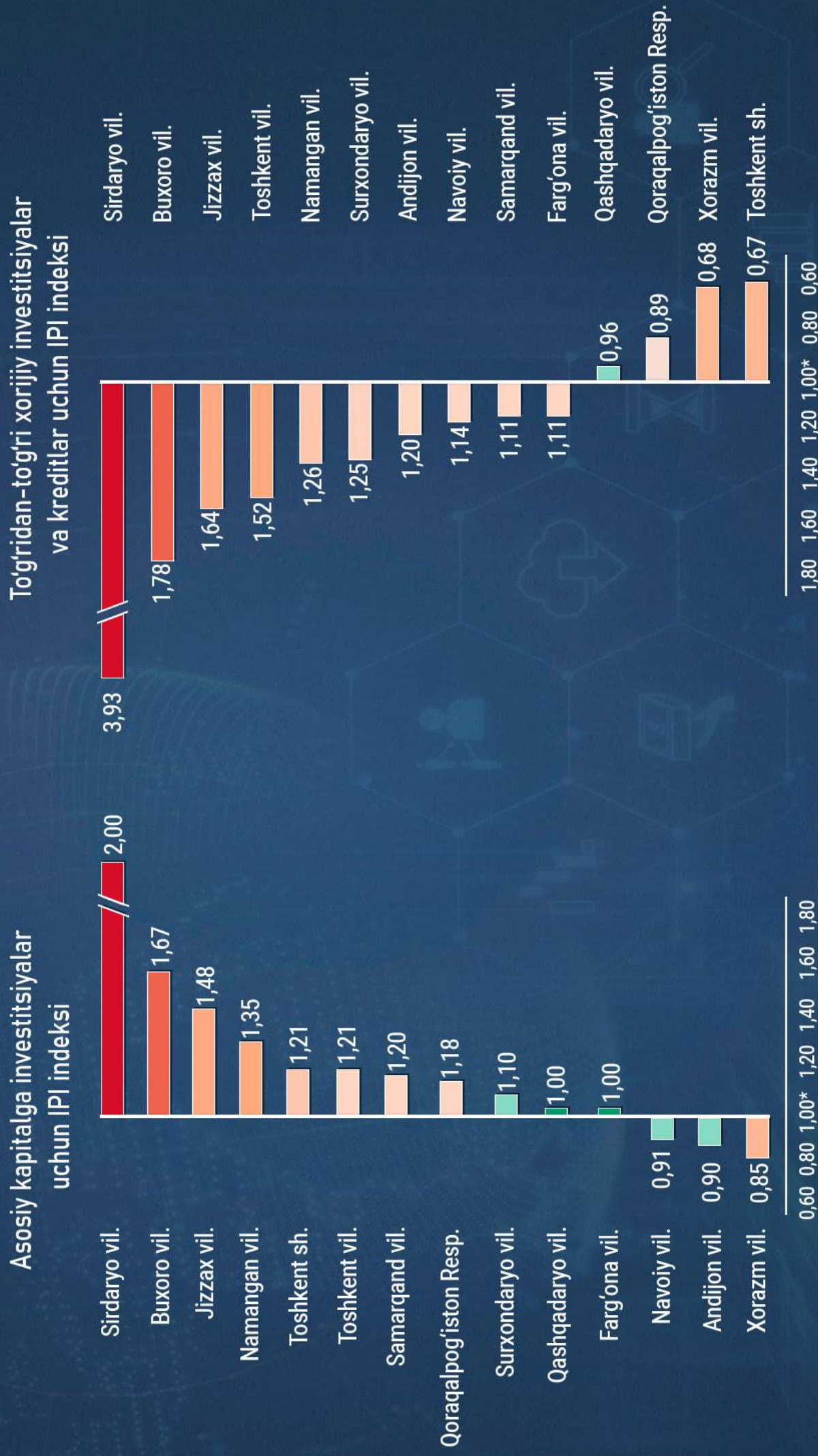
Shuningdek, tadqiqot davrida qayd etilgan ko'rsatkichlarni 2023-yilning 9 oyi natijalari bilan taqqoslash asosida quyidagilar aniqlandi:

2023-yilning to'rtinchi choragida uchinchi chorakdagiga nisbatan asosiy kapitalga investitsiyalar IPI indeksi bo'yicha eng yaxshi natija Xorazm (0,14 punkt) va Samarqand (0,11 punkt) viloyatlarida kuzatildi.

To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar IPI indeksi bo'yicha Sirdaryo (0,24 punkt) va Andijon (0,20 punkt) viloyatlari boshqa hududlarga nisbatan eng yaxshi natijalarni qayd etdi.

Ta'kidlash kerakki, IPI indeksi hududlar miqyosida investitsiyalarning miqdor ko'rsatkichlari asosida tahlil qilingan bo'lib, ularning sifat ko'rsatkichlarini anglatmaydi.

2023-yilning yanvar-sentyabr oylarida hududlar bo'yicha investitsiyalarni jalb qilish samaradorligi indeksi

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida

*IPI indeksi uchun me'yordagi ko'rsatkich 1,00 ga teng va bu hududning barqaror rivojlanishi uchun investitsiyalarni jalb qilish siyosati yaxshi yo'lga qo'yilganini anglatadi.

AKT tovarlari eksporti:

Ko'rib chiqilayotgan davrda AKT tovarlari eksporti hajmi 7,9 barobar oshdi va 2022-yilda 84,3 million AQSh dollarini tashkil etdi (umumiy tovarlar eksportining 0,4 foizi).

AKT tovarlari eksportining diversifikatsiya darajasi* 2017-yildagi 1,42 dan 2022-yilda 2,50 gacha oshdi.

2022-yilda AKT tovarlari eksporti tarkibida maishiy elektronika tovarlari eng katta ulush (52,3 foiz) ni egalladi.

Kompyuterlar va tashqi qurilmalar 2017-2022 yillar davomida eng yuqori o'sish sur'atiga ega bo'ldi – 4716,9 barobar. Bu esa ushbu sohaga 2022-yilda IT-mahsulotlari eksportida ikkinchi (33,6 foiz) o'ringa ko'tarilish imkonini berdi.

2022-yilda aloqa uskunalari AKT tovarlari eksportining 11,6 foizini tashkil etdi va 2017-yildagiga nisbatan 59,5 barobarga oshdi.

Eng past o'sish sur'ati AKT sohasidagi boshqa tovar va komponentlar guruhida kuzatildi - 1,3 barobar. Bu guruh AKT eksportida eng kam ulushga ega – 2,6 foiz.

AKT tovarlarining asosiy eksport bozorlari: Rossiya (36,2 foiz), Ozarbayjon (4,8 foiz), Qozog'iston (3,2 foiz), Qirg'iziston (1,8 foiz), Tojikiston (0,7 foiz).

AKT tovarlari importi:

2017-2022 yillarda AKT tovarlari importi hajmi 3,6 barobarga oshib, 2022-yilda 1135 million dollarga yetdi (umumiy importning 3,8 foizi). 2017-2022 yillarda AKT tovarlari importining diversifikatsiya darajasi* 3,26 dan 3,36 gacha ko'tarildi.

2022-yilda AKT tovarlari importi hajmida eng katta ulush aloqa uskunalari (37,3 foiz) va kompyuterlar hamda tashqi qurilmalar (32,5 foiz) tovarlar guruhiga to'g'ri keldi.

AKT sohasida boshqa tovar va komponentlar guruhining ulushi 2022-yilda 21,1 foizni tashkil etdi.

2022-yilda AKT tovarlari importida eng kichik ulush maishiy elektronika (9,1 foiz) guruhiga to'g'ri keldi.

Ko'rib chiqilayotgan davrda barcha mahsulot guruhlari bo'yicha o'sish sur'ati kuzatildi va u o'rtacha 3,7 barobarni tashkil etdi.

AKT tovarlari asosan Xitoy (26,8 foiz), BAA (5,8 foiz), Vyetnam (2,2 foiz), Rossiya (2,1 foiz) va Hindistondan (1,8 foiz) import qilingan.

*Diversifikatsiya indeksi 1/HHI (HHI - Xerfindal-Xirshman konsentratsiyasi indeksi) orqali hisoblangan ■

AKT tovarlari eksporti va importi

Eksport

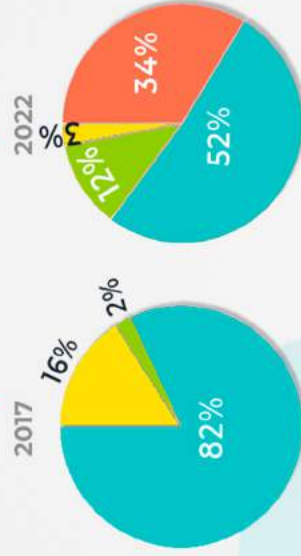
Top 5 ta mamlakat

Eksport hajmi (mln. AQSh dollari)

Eksport diversifikatsiyasi

Diversifikatsiya indeksi

2017-yil 1,42

2022-yil 2,50

Maishiy elektronika

Aloqa uskunalari

Komyuter va boshqa qurilmalar

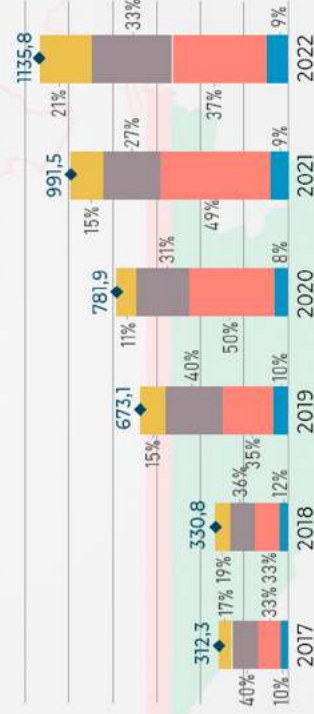
AKT sohasidagi boshqa tovarlar va komponentlar

Import

Top 5 ta mamlakat

Import hajmi (mln. AQSh dollari)

Diversifikatsiya indeksi

2017-yil 3,26

2022-yil 3,36

Mabna: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika Agentligi ma'lumotlari va muallif hisob-kitoblari

*Diversifikatsiya indeksi 1/HHI (HHI - Herfendal-Hirshman konsentratsiyasi indeksi) orqali hisoblangan

Qishloq xo'jaligida yer resurslaridan foydalanish samaradorligi

o'qish vaqti
55 soniya

2018-2022 yillarda respublika bo'yicha umumiy ekin maydonlari 3 396,0 ming gektardan 3 353,3 ming gektarga yoki 1,3 foizga qisqargan.

Bu davrda ko'p yillik dov-daraxtlar maydonlari 432,5 ming gektardan 488,6 ming gektarga yoki 13,0 foizga oshgan.

Bug'doy va paxta ekin maydonlarini bosqichma-bosqich qisqartirish asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilab olindi. 2018-2022 yillarda umumiy ekin maydonlarida bug'doy va paxta maydonlarining ulushi 73,5 foizdan 69,5 foizga yoki 3,9 foiz punktiga qisqardi.

Shu bilan birga, paxtachilik va g'allachilik sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu ekinlar hosildorligini sezilarli darajada oshirish imkonini berdi.

2018-2022 yillarda respublika bo'yicha paxta hosildorligi gektariga o'rtacha 21,0 sentnerdan 34,1 sentnerga yoki 62,4 foizga, bug'doy hosildorligi 41,0 sentnerdan 47,2 sentnerga yoki 15,1 foizga oshdi.

2018-2022 yillarda butun respublika bo'yicha 1 gektar ekin maydonidan olinadigan o'rtacha daromad 42,0 million so'mdan 46,5 million so'mga ko'tarildi.

Shu davrda 1 gektar yerdan olinadigan o'rtacha daromad Farg'ona (24,5 foiz), Namangan (20,2 foiz), Qashqadaryo (17,8 foiz), Sirdaryo (17,3 foiz) va Surxondaryo (15,8 foiz) viloyatlarida eng ko'p oshdi.

«O'zbekiston-2030» strategiyasida bir gektar yerdan olinadigan o'rtacha daromadni 5 ming dollarga yetkazish belgilangan. Bu maqsadga erishish uchun gektaridan olinadigan o'rtacha daromadni 2022-yildagiga nisbatan 18,9 foizga oshirish zarur (2022-yilda 4 205 AQSh dollari tashkil etgandi).

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligida yer resurslaridan foydalanish samaradorligi

Ekin maydonlari

Umumiy ekin maydonlarida paxta maydonlari va bug'doyzorlar ulushi

1 gektar yerdan olinadigan daromad (2022-yil narxlarida)

Ko'p yillik dov-daraxtlar maydoni

Hosildorlik

2022-yilda 1 gektar yerdan olingan daromad (AQSh dollari hisobida)

Respublika bo'yicha o'rtacha daromad
4 205,4
AQSh dollari

2030-yilgacha
5 000 AQSh dollariga
yetkazish maqsad qilingan

Xalqimizning azaliy qadriyatlaridan biri bo'lgan pokizalik salomatligimizni asrashning muhim sharti hisoblanadi. Shu bilan birga, Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining Makroiqtisodiyot va salomatlik bo'yicha komissiyasi (2001) sanitariya holati (tozalik) uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va farovonlikka ijobiy ta'sir qilishini asoslab bergan.

Sog'liqni saqlashdagi muammolar katta xarajatlarni talab qiladi. Misol uchun, insonlar sog'ligining yomonlashuvi ularning salomatligini tiklash uchun ketadigan xarajatlarning ortishi va oqibatda daromadlarining kamayishiga olib keladi. Shu bilan birga, kasallikni davolash uchun sarflanadigan vaqtni boshqa samaraliroq faoliyatga yo'naltirish va daromad keltiradigan biror mehnat turi bilan shug'ullanish mumkin.

Ilmiy manbalarning ko'rsatishicha Nigeriyada sifatli ichimlik suvi va sanitariya vositalaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmagan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar orasida o'lim xavfi sezilarli darajada yuqori. Xususan, suvning yetarli emasligi va sanitariya sharoitlari tufayli postneonatal o'lim xavfi 38 foizga, bolalar o'limi xavfi 24 foizga oshgan.

Metodologiya. Tozalikning aholi daromadlari orqali iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholash uchun Statistika agentligi tomonidan mamlakatning barcha hududlarida 2021-yilda o'tkazilgan tanlanma kuzatuv ma'lumotlaridan, ichimlik suvi va sanitariya sharoitining yaxshi ekanligini baholash uchun Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti va YUNISEF ta'riflaridan foydalanildi.

Natijalar. Tahlillar davomida suv ta'minoti sifatining yaxshilanishi daromadning 22,1 foiz o'sishiga olib kelishi, sanitariya sharoitining yaxshilanishi aholi jon boshiga daromadni 13,2 foizga oshirishi aniqlandi. Yakuniy model natijalari suv va sanitariya sharoitlarini yaxshilash uy xo'jaliklarida jon boshiga to'g'ri keladigan daromadni 11,7 foizga oshirishini ko'rsatadi. Olingan regressiya natijalarining ishonchliligini tekshirish uchun bir qator testlar va hisob-kitoblar amalga oshirildi.

MHTI tomonidan tayyorlangan «Milliy qadriyatlarga asoslangan iqtisodiyot: negizlar va farovonlik uyg'unligining empirik tahlili» deb nomlanuvchi hisobotda erkin va mustaqil fikrlash, lafz, jasorat, harakatda baraka, rozi-rizolik va boshqa milliy qadriyatlarimizning iqtisodiy taraqqiyot va jamiyat ravnaqiga ta'siri ekonometrik yondashuvlar asosida baholangan.

Amaliyotda qo'llash uchun:

Uyda: Ozodalik va saranjom-sarishtalikka rioya qiling. Shaxsiy gigiyena va tashqi ko'rinishingizga e'tiborli bo'ling.

Umuman: Jamoat joylarida tartibli bo'ling va ularni iflos qilmang.

Ishda/universitetda/maktabda: Toza va batartib muhitni ta'minlashga hissa qo'shing. Chiqindilarning yig'ishtirilishiga mas'uliyat bilan yondashing.

Tadqiqot davomida quyidagilar aniqlandi:

Bugungi kunda O'zbekistonda mehnatga layoqatli yoshdagi nogironligi bo'lgan 755 ming nafardan ortiq kishi istiqomat qiladi (ularning 56 foizi erkaklar). Ular orasidagi bandlik darajasi 3,7 foizni tashkil etmoqda.

Nogironligi bo'lgan shaxslar asosan sanoat (33,6 foiz), ta'lim (15,4 foiz) va sog'liqni saqlash (11,7 foiz) tarmoqlarida faoliyat yuritadi.

Tadqiqot doirasida MHTI mutaxassislari tomonidan mehnatga layoqatli yoshdagi nogironligi bo'lgan shaxslar o'rtasida so'rov o'tkazildi. So'rovda nogironligi bo'lgan 161 kishi ishtirok etdi. Ularning 40,4 foizini erkaklar, 59,6 foizini ayollar tashkil etadi va o'rtacha yoshi 43,5 yoshga teng. Ishtirok etganlarning 14,4 foizi I guruh, 84,5 foizi II guruh va 3,1 foizi III guruh nogironligi bor fuqarolardir.

So'rovda ishtirok etganlarning 43,8 foizi mehnat daftarchasiga ega ekanligini bildirgan, lekin hozir bor-yo'g'i 8 foizi iqtisodiyotda band, 3,1 foizi esa umuman ishlamagan.

Respondentlarning 55,3 foizi nogironlik guruhi belgilanganidan so'ng ishdan ketishga yoki ish o'rnini o'zgartirishga majbur bo'lgan. 16,8 foizi nogironlik ularning ish o'rniga hech qanday ta'sir qilmaganini bildirgan (ularning orasida 14,8 foizi tug'ma nogiron).

Ish topishda qanday qiyinchiliklarga duch kelyapsiz, degan savolga respondentlarning 7 foizi sog'ligi yaxshi emasligi, 6,2 foizi nogironlik bo'yicha cheklovlar mavjudligi va 3,9 foizi bo'sh ish o'rinlari yo'qligini bildirgan. Respondentlarning faqatgina 14,8 foizi kasbga qayta tayyorlanish va malaka oshirish istagini bildirgan.

Nogironligi bo'lgan shaxslar orasida bandlik darajasini oshirish uchun hukumat tomonidan nimalar qilinishi kerak, degan savolga respondentlarning 8,7 foizi ish o'rinlari to'g'risida ma'lumot berib borish, 7,5 foizi kasbga tayyorlash kurslarida o'qitish va 6,8 foizi tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yishda yordam berish, deb javob bergan.

O'tkazilgan tahlil va so'rov natijalari O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslar orasida bandlik darajasining pastligiga imkoniyati cheklanganlar uchun ish o'rinlarining kamligi, yaxshi sharoit yaratilmagani, ish o'rinlari, imtiyozlar, bandlikka ko'maklashish markazlari to'g'risida ma'lumotlarning yetarli emasligi va imkoniyati cheklanganlarning ish malakasi pastligi asosiy sabab bo'layotganini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijasiga ko'ra, mamlakatimizda ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan bir qator omillar mavjudligi aniqlandi. Bular:

1. Umumta'lim tizimiga sarflanayotgan davlat byudjeti xarajatlari nomutanosib taqsimlangan.
2. Bitta o'quvchi o'rniga 1,2 nafar o'quvchi to'g'ri kelmoqda.
3. Ikkinchi va uchinchi smenada o'qiydigan o'quvchilar soni 2,1 million nafardan oshiq bo'lib, ular jami o'quvchilarning 33 foizini tashkil etadi.
4. Maktablarning bor-yo'g'i 30 foizi kanalizatsiya tizimiga ulangan.
5. Maktablarning 16 foizga yaqini kapital ta'mirlashga muhtoj, 4,6 foizi esa umuman yaroqsiz holatda.

6. Umumta'lim maktablarida har bir o'quvchiga 0,03 ta, qishloq joylarda esa 0,04 ta kompyuter to'g'ri keladi. Ushbu ko'rsatkich dunyo mamlakatlari bilan solishtirganda ancha past. Masalan, Qozog'istonda har bir o'quvchiga 0,72 ta, Ozarbayjonda 0,55 ta, Belarusda 0,55 ta, Turkiyada 0,25 ta, umumiy IHTT mamlakatlarida esa 0,85 ta kompyuter to'g'ri keladi.

7. Toshkent shahri va Toshkent viloyatida o'qituvchilar yuklamasi yuqori.

8. Respublika maktablarida chet tili, texnologiya va informatsion texnologiyalar fanlaridan o'qituvchilar yetishmaydi.

9. O'qituvchilar orasida attestatsiyadan o'ta olmaslik ko'rsatkichi yuqori va fanlar bo'yicha xalqaro sertifikatga ega bo'lganlar soni kam.

O'zbekistonda umumta'lim tizimini yangilash uchun tadqiqot doirasida taklif etilayotgan ikki tizim uchun foyda-xarajat nisbati

	Bir yilda bitta o'quvchi uchun ketadigan xarajat (AQSh dollari hisobida) ¹	Har bir o'quvchiga iqtisodiy foyda (AQSh dollari hisobida)	Foyda-xarajat nisbati ²
Texnologiyalardan foydalangan holda o'quvchilarning o'rganish darajasiga qarab o'qitish	27,18	2 014,68	74,12
Texnologiyalardan foydalanmasdan o'quvchilarning o'rganish darajasiga qarab o'qitish	23,43	1 098,92	46,90
O'rtacha xarajat va foyda (har bir o'quvchiga)	19,74	1 355,33	68,65

¹Xarajatlar va ehtimoliy ish haqining o'sish foizi Kopengagen Konsensus, Garvard va Oksford unversitetlari tadqiqotchilari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar asosida belgilandi

²Foyda-xarajat nisbatini (Benefit-Cost ratio) aniqlash uchun diskontlangan iqtisodiy foydaning xarajatga nisbati topildi

Yer - cheklangan resurs. Bu bizning mavjudligimizning asosi, oziq-ovqat, suv, energiya va boshqa hayotiy resurslar manbai. Undan oqilona va adolatli foydalanish kerak.

Ushbu bebaho ne'matdan qanday foydalanishimiz kerak?

Yerni odamlar o'rtasida qanday taqsimlash hamma uchun maksimal foyda keltiradi? Qanday omillarni hisobga olish kerak? Muvaffaqiyatli yer islohotlarini muvaffaqiyatsizlikka uchraganidan qanday ajratish mumkin?

Bu murakkab savollarga javoblar har doim ham oddiy emas.

Shuning uchun ham Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti dunyo mamlakatlari tajribasini o'rganishga kirishdi.

Biz yerlarni taqsimlashning turli modellarini o'rganamiz, ularning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilamiz va to'g'ri tanlov qilishga yordam beradigan tavsiyalar ishlab chiqamiz.

Misr va Vengriya misolida yer islohotlari

Misrda yer islohotlarining asosiy maqsadi yirik yer egalari qatlamini tugatish edi.

1952-yilda mamlakatda 178-sonli qonun qabul qilindi. Unga ko'ra, yerga egalik qilish me'yori belgilandi va ijara haqi cheklandi. Shu bilan birga, yirik yer egalari ortiqcha yer uchun davlat zayomlari shaklida kompensatsiya oldi.

Hukumat 5 feddan (2,1 gektar) dan kam yeri bor fermerlar uchun kooperativlarni tashkil etdi.

Natijada, islohot Misrda qishloq aholisi orasida kambag'allik darajasining 1951-yildagi 56,1 foizdan 1965-yilda 23,8 foizgacha qisqarishiga olib keldi. Bundan tashqari, muhim boylik (inson kapitali) sifatida ko'rilayotgan ta'lim olish imkoniyati yaxshilandi.

1945-yilda Vengriyada ilgari yirik yer egalari tegishli bo'lgan yerlarni bo'lib berishga qaratilgan islohotlar o'tkazildi. Yer-mulklarning ekspropriatsiyasi 3 million gektarga yaqin yerni kichik fermerlar va yersiz ishchilarga qayta taqsimlash imkonini berdi.

1966-yilga kelganda, kooperativlar va sovxozlar qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarning katta qismini, aniqrog'i 86 foizini o'z nazorati ostiga oldi. Biroq, sotsialistik islohotlar Vengriyada qishloq xo'jaligi yerlarida xususiy mulkchilikning butunlay tugatilishiga olib kelmadi.

1991-yilda sobiq yer egalari vaucher ko'rinishida to'lovlar berilishini nazarda tutuvchi kompensatsiya to'g'risidagi qonun qabul qilindi.

Sobiq yer egalari kompensatsiya ajratilishidan tashqari, yer kooperativlarning yersiz a'zolari, kooperativlar va sovxozlarning ishchilari (xizmatchilari) kabi hozirgi foydalanuvchilar guruhiga taqsimlab berildi.

Juda tarqoq mulkchilik Vengriyadagi yer islohotlarining natijasi bo'ldi. Nisbatan kichikroq uchastkalar ham ko'pincha uzun va ingichka yer bo'laklariga ajratilgandi. Yer ijarasi keng tarqaldi va 2005-yilga kelganda qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarning 59 foizi ijaraga olindi.

Ayollar orasida ishsizlikning eng past ko'rsatkichlari Toshkent shahri (7,9), Namangan (11,9) va Toshkent (12,8) viloyatlarida kuzatilmoqda.

Tadqiqot natijalari bo'yicha ishsiz ayollar portreti shakllantirildi:

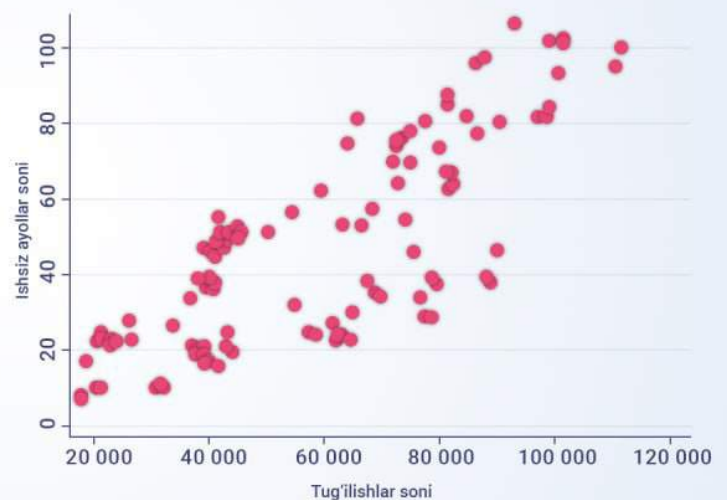
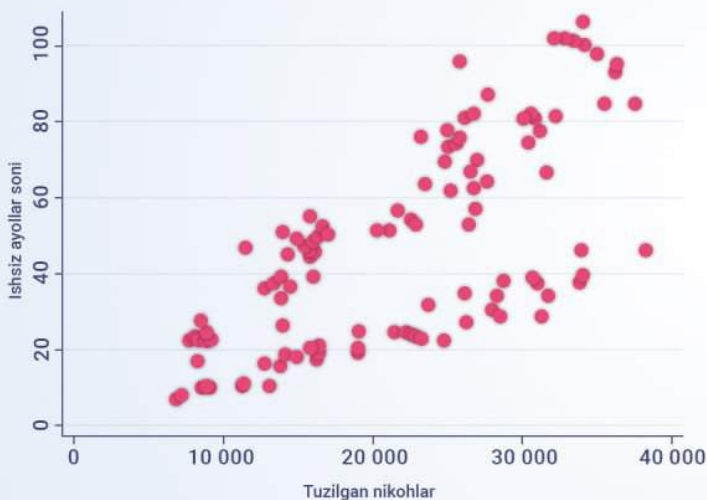
Ishsiz ayollarning o'rtacha yoshi - 32 yosh.

Ayollar orasidagi ishsizlikning o'rtacha davomiyligi 3 yilni tashkil etadi.

Ekonometrik tahlil natijalariga ko'ra, ayollarning oliy ma'lumotga ega bo'lishi ularning ishlash ehtimolini 0,99 foizga oshiradi, oilali bo'lish esa ishlash ehtimolini 1,35 foizga pasaytiradi. Ayol yoshining kattalashishi uning ishlash ehtimolini 0,08 foizga oshiradi.

Ishsiz ayollar va tug'ilishlar orasidagi korrelyatsion bog'liqlik koeffitsiyenti 0,79 ga teng bo'lsa, nikohlar bilan bog'liqlik 0,73 ga teng.

Ayollar orasidagi ishsizlik, tug'ilishlar va nikohlar o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqlik

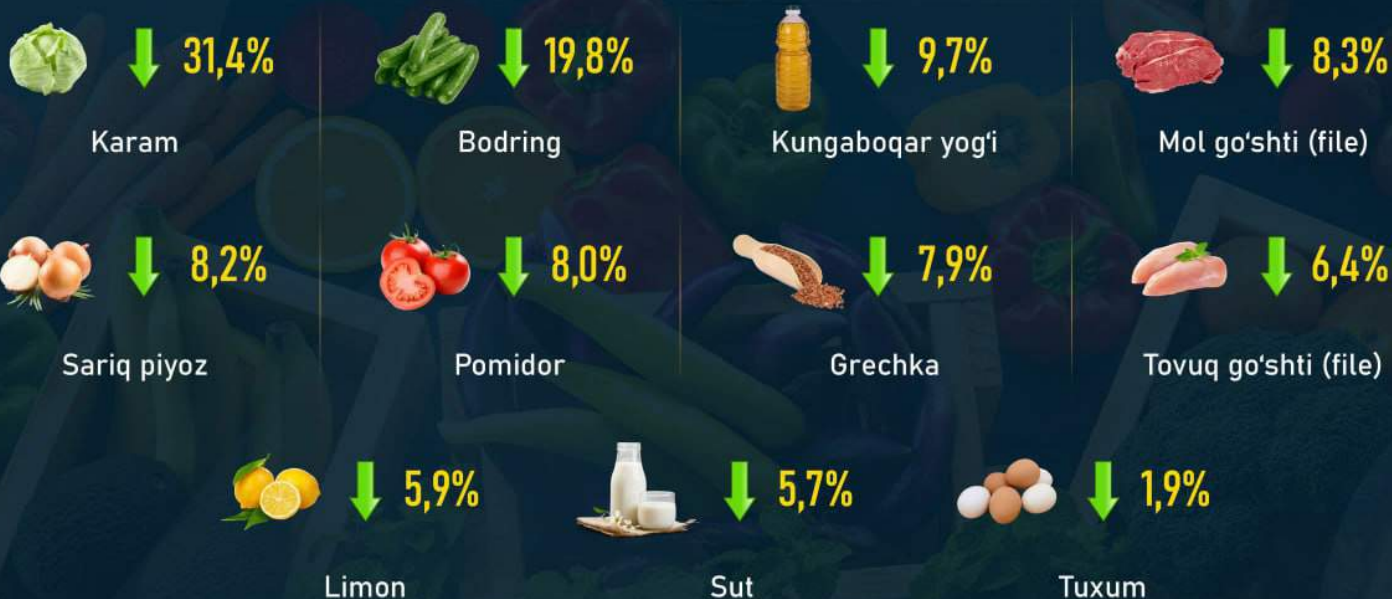
Monitoring natijalari 11 xil mahsulot bo'yicha minimal narxlar o'tgan oydagiga nisbatan pasayganligini ko'rsatdi*. Shunday qilib, karamning narxi 31,4 foiz, bodringning narxi 19,8 foiz, kungaboqar yog'ining narxi 9,7 foiz, mol go'shtining (file) narxi 8,3 foiz pasaygan.

4 nomdagi mahsulotlarning eng past narxi o'zgarishsiz qolgan. Bular: guruch, makaron, banan va shakar.

6 nomdagi mahsulotlar narxi oshgan. Narxining oshishi bo'yicha lavlagi yetakchi bo'ldi. Bu esa mavsumiy omil bilan bog'liq.

*tahlil 6-mart va 8-fevral kunlari o'tkazilgan monitoring ma'lumotlari asosida qilindi.

2024-yil mart oyida Toshkent shahridagi supermarketlarda oziq-ovqat mahsulotlari narxining o'zgarishi (o'tgan oydagiga nisbatan foiz hisobida)

Chexiya va Slovakiya yer islohotlarining o'tkazilishi bo'yicha xorij tajribasi

o'qish vaqti
22 soniya

Chexiya va Slovakiya (o'sha paytdagi Chexoslovakiya)da yer islohotlari 1991-yilda "Yer to'g'risida"gi qonun va 1992-yilda "Jamoat xo'jaliklarining o'zgarishi to'g'risida"gi qonun qabul qilinganidan keyin boshlandi.

Yer islohotlarining maqsadi 1948-yilgacha mavjud bo'lgan yerga egalik (restitutsiya) tuzilmasini tiklash edi. Yer avvalgi egalari yoki ularning merosxo'rlariga qaytarilgan.

Har ikki mamlakatda restitutsiya o'ta tarqoq mulk tuzilmasining tiklanishiga olib keldi. Chexiya Respublikasida qishloq xo'jaligi yer uchastkasining o'rtacha maydoni 0,4 gektarni, Slovakiyada esa 0,45 gektarni tashkil etdi.

Yerlarning tarqoqligi va ko'plab mulkdorlarda qishloq xo'jaligi bilan shug'ullanish istagining yo'qligi sababli yerning katta qismi (Chexiyada 86 foiz va Slovakiyada 91 foiz) yirik korporativ xo'jaliklarga ijaraga berildi.

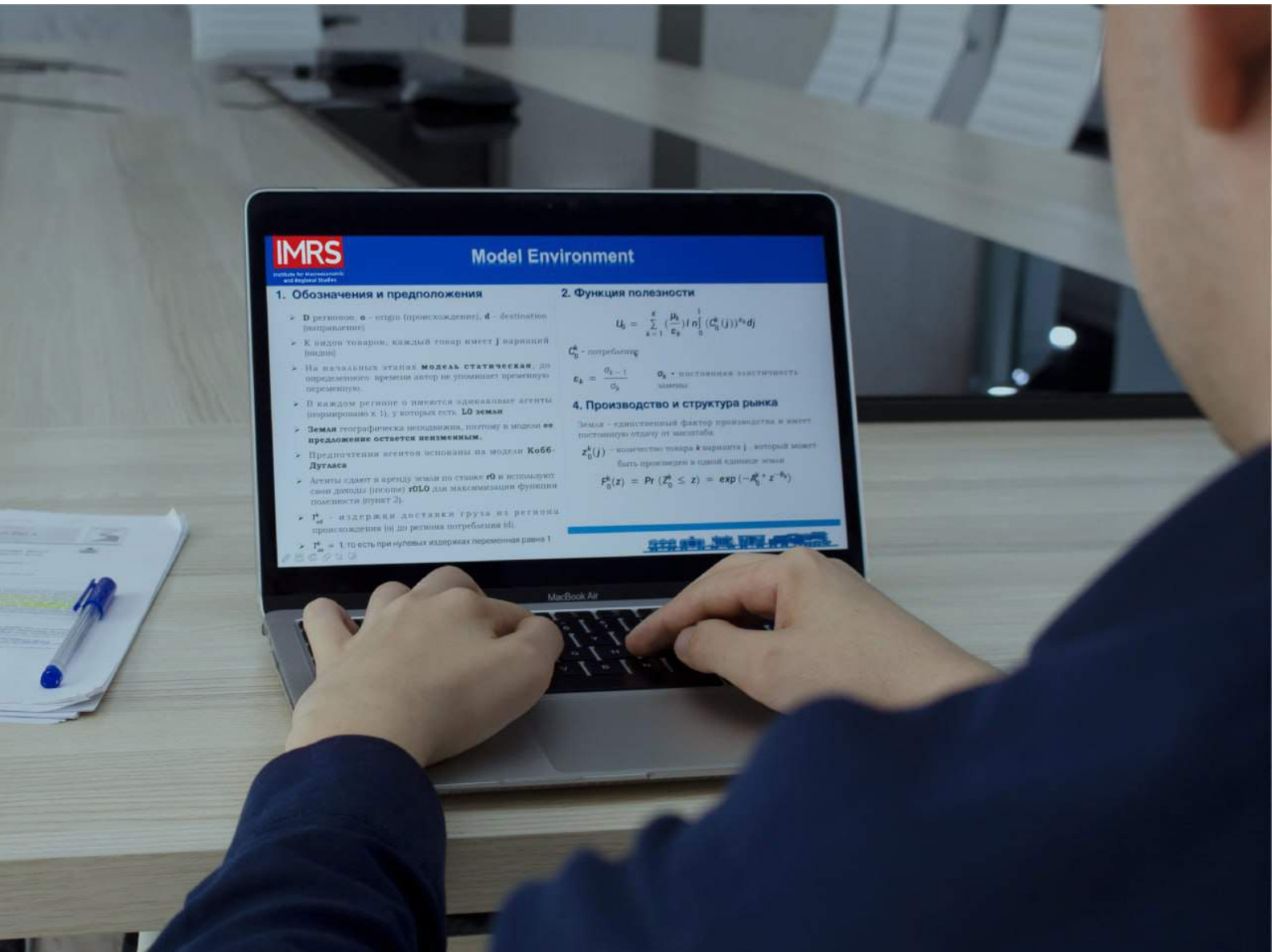

Raqamli asrda jonli striming raqamli marketing ixtiyoridagi samarali vositaga aylanib, biznes egalari uchun auditoriyani jalb qilish, brendni kengaytirish, bu orqali sotuv hajmini oshirishda yordam bermoqda.

Jonli striming qisqa muddatli chegirma kuponlarini taklif qilish orqali shoshilinchlik tuyg'usini yaratadi va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi. Natijada sotuvchilar 30 foizgacha bo'lgan yuqori konversiyaga erishishi mumkin. Bu oddiy elektron tijoratdan 10 baravar yuqori.

Prognozlarga ko'ra, 2025-yilga borib, global chakana elektron tijorat hajmi 2022-yildagi 5,71 trln. AQSH dollaridan 7,4 trln. dollarga yetadi. Xitoy tajribasidan kelib chiqib baholansa, 2026-yilda 8,15 trln. AQSH dollarini tashkil qiluvchi global chakana elektron tijoratning 10-20 foizini jonli striming tashkil qilishi mumkin.

IMRS

Model Environment

1. Обозначения и предположения

- В регионе a - агенты (происхождение), d - безликий вытравливатель
- К виду товаров, каждый товар имеет J вариантов (видов)
- На каждом этапе **МОДЕЛЬ СТАТИЧЕСКАЯ**, до определенного времени автор не упоминает временную переменную.
- В каждом регионе a живет a единичных агентов (нормировано к 1), у которых есть **ЛО земля**
- Земля географически неподвижна, поэтому в модели **ее предложение остается неизменным**.
- Предпочтения агентов основаны на модели **Кобб-Дугласа**
- Агенты сдают в аренду землю по ставке r_0 и используют свои доходы (налоги) **ГОЛО** для максимизации функции полезности (пункт 2).
- r_0^a - издержки доставки груза из региона происхождения a до региона потребления b .
- $r_0^a = 1$, то есть при нулевых издержках переменная равна 1

2. Функция полезности

$$U_a = \sum_{k=1}^K \left(\frac{\beta_k}{\alpha_k} \right) \ln \left((C_k^a(j))^{1/\alpha_k} \right)$$

$C_k^a(j)$ - потребление

$$E_k = \frac{\alpha_k - 1}{\alpha_k} \quad \alpha_k \cdot \text{постоянная эластичность замены}$$

4. Производство и структура рынка

Земля - единственный фактор производства и имеет постоянную отдачу от масштаба.

$Z_k^a(j)$ - количество товара k варианта j , который может быть произведен в одной единице земли

$$F_k^a(z) = Pr(Z_k^a \leq z) = \exp(-A_k^a \cdot z^{-\alpha_k})$$

Tadqiqot davomida quyidagi natijalar olindi:

Ta'lim dunyo mamlakatlarida elektron tijorat rivojlanishining muhim omili hisoblanadi. Universitet talabalari ulushining 1 foiz punktiga (f.p.) ortishi elektron tijoratning rivojlanish indeksi o'rtacha 0,06 birlikka oshishiga olib keladi.

Ta'limning ta'siri ayniqsa, daromadi o'rtachadan past bo'lgan mamlakatlar guruhida ($2500 < \text{GNI} < 4000$) yaqqol ko'rinadi.

Ushbu guruh mamlakatlarida universitet talabalari ulushining 1 foiz punktiga oshishi, elektron tijoratning 0,24 birlikka rivojlanishiga ko'maklashadi.

Elektron tijoratning rivojlanishiga ta'lim omili bilan bir qatorda aholining real daromadlari va internetdan foydalanuvchilar ulushi (infratuzilma) ham ta'sir ko'rsatadi. ■

BMTning Jahon oziq-ovqat dasturi (WFP) ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda jahon miqyosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining taxminan 41 foizi bepul ovqatlanish dasturidan foydalanadi. Bu ko'rsatkich daromadi past mamlakatlarda 18 foizni, daromadi o'rtachadan past mamlakatlarda 39 foizni, daromadi yuqori mamlakatlarda 61 foizni tashkil qiladi.

Bugun Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida salkam 30 million bolaga shunday dasturlar tufayli bepul sut, meva hamda sabzavotlar beriladi. Rossiyada boshlang'ich sinf o'quvchilari kuniga kamida bir marotaba issiq ovqat va issiq ichimlik oladi. Xitoyda o'quvchilarga sut mahsulotlarini berishga qaratilgan dastur 2000-yildan beri amal qiladi.

O'zbekistonda 1-4 sinf o'quvchilarini bepul ovqat bilan ta'minlash sinov tariqasida 2022-yilda Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida yo'lga qo'yildi va Qoraqalpog'iston Respublikasida 147,4 ming, Xorazm viloyatida 141,8 ming o'quvchi bepul nonushta bilan ta'minlanayapti.

MHTI mutaxassislarini tadqiqot davomida Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatidagi 40 ta maktabning 4000 nafar boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida so'rov o'tkazdi. Aniqlanishicha, 2022-2023-yillarda pilot hududlarda maktablarda bepul ovqatlanish dasturining amalga oshirilishi "qoniqarli" deb topilgan.

Bundan tashqari, Jahon banki ko'magida amalga oshirilayotgan O'zbekistonda bolalar farovonligi indeksini baholash bo'yicha MHTI loyihasi doirasida sotsiologik so'rov o'tkazildi, unda respublikaning barcha hududlaridan 2000 dan ortiq xonadon va 3000 dan ortiq bolalar ishtirok etdi.

So'rov natijalari maktabda bepul ovqatlanish dasturining o'quvchilar davomati bilan bog'liqligini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotda "Propensity score matching" modelidan foydalanildi. Hisob-kitoblar Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida so'nggi bir oy davomida bepul ovqatlanayotgan o'quvchilarning 85 foizi darsni biron marotaba ham qoldirmagani, boshqa hududlarda esa bu ko'rsatkich 77 foizni tashkil etganini ko'rsatdi. Demak, dastur davomadning 8 foiz yaxshilanishiga ko'mak bergan.

Garchi 2022-2023 yillarda Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyatida sinov tariqasida amalga oshirilgan dastur qoniqarli, deb e'tirof etilgan bo'lsada, masalaning ayrim jihatlariga e'tiborni kuchaytirish zarur. Xususan: berilayotgan oziq-ovqat mahsulotlari ratsioni har bir hududdagi sharoitdan kelib chiqqan holda qayta ko'rib chiqilishi;

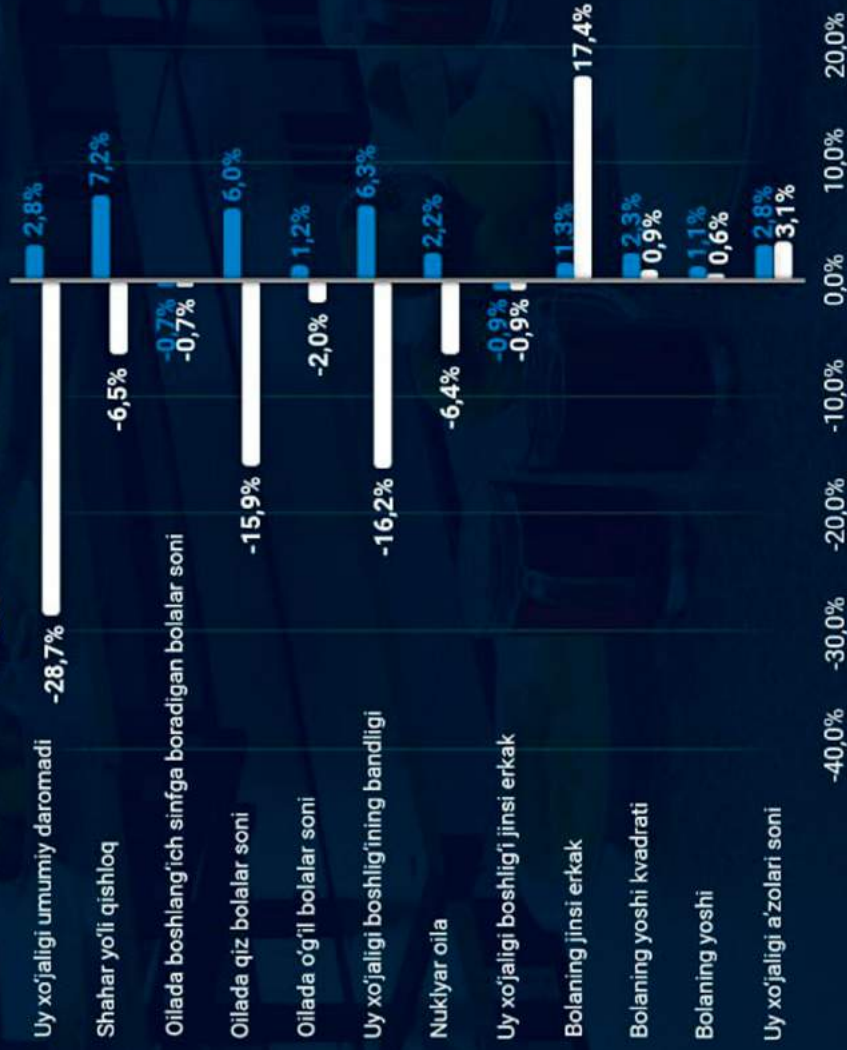
boshlang'ich sinf o'quvchilarini issiq ovqat bilan ta'minlash uchun respublikadagi barcha maktablarda oshxonalar tashkil etilishi;

oziq-ovqat mahsulotlari ratsioniga sut va sut mahsulotlarini, shuningdek, makro va mikronutriyentlar, vitaminlar bilan boyitilgan, yog'lar, qand va tuz miqdori cheklangan mahsulotlarni qo'shish;

jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va muntazam monitoring qilib borish uchun elektron onlayn platformani yaratish maqsadga muvofig.

Maktablarda bepul tushlikning davomatga ta'siri

PSM modelining juftlik muvozanati

■ PSM modeli juftlanishdan keyingi o'zgaruvchilar farqi

■ PSM modeli juftlanishdan avvalgi o'zgaruvchilar farqi

So'ngi bir oyda biror marta dars qoldirmaganlar ulushi

PSM modeli 2000 ta uy xo'jaliklari orasidan 12 ta xususiyatga ko'ra deyarli bir biriga o'xshash 132 ta juftliklarni ($N=264, N_{treatment}=132, N_{control}=132$) aniqlaydi. Bepul tushlik berilgan guruh bu - Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyati, nazorat guruhi bu - boshqa barcha hududlar. Model ushbu ikki guruhlar kesimida davomat ko'rsatkichining (maktabga so'nggi bir oyda biron marta dars qoldirmaganlar ulushi) o'rtachalarini t-test orqali farqini ko'rsatib beradi.

Multiple Indicators Cluster Survey (MICS) ning 2021-2022 yillarga oid hisobotiga ko'ra, 2022-yilda O'zbekistonda 5 yoshgacha bo'lgan ortiqcha vaznli bolalar umumiy bolalar sonining 5 foizdan kamrog'ini (o'g'il bolalarda 5 foiz, qiz bolalarda 4 foiz) tashkil etgan.

Ma'lumot uchun: Multiple Indicators Cluster Survey (MICS) bu BMT bolalar jamg'armasi - YUNISEF tomonidan bolalar va ayollarning holati haqida aniq ma'lumot olish maqsadida ishlab chiqilgan dastur doirasida ko'plab ko'rsatkichlar bo'yicha o'tkaziladigan klaster tekshiruvidir.

Bo'yi yoshiga nisbatan past bo'lgan bolalar 7 foizni, 5 yoshgacha bo'lgan kam vaznli bolalar umumiy bolalar sonining 2 foizini tashkil etgan.

MHTI mutaxassislari tomonidan MICS ma'lumotlari asosida o'tkazilgan ekonometrik tahlil davomida quyidagilar aniqlandi:

Maktabgacha ta'lim jarayonida ishtirok etgan bolalarning bo'yi ishtirok etmaganlarnikiga nisbatan 1,83 santimetr uzunroq, vazni esa 0,65 kilogramm og'irroq bo'ladi.

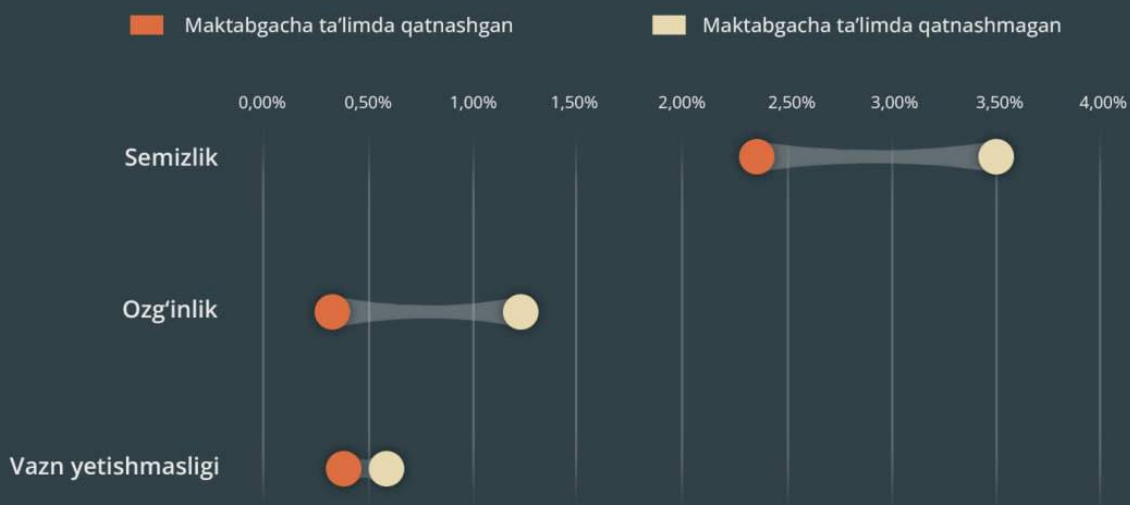
Tana massasi indeksi (Body Mass Index) asosida qilingan tahlil maktabgacha ta'lim bilan qamrab olingan bolalar vaznining yoshiga nisbatan kam bo'lib qolish ehtimolini 1 foizga kamaytirishini ko'rsatdi.

Maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish bolalarning aqliy va emotsional sog'ligiga ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Xususan:

- maktabgacha ta'lim jarayonida qatnashish bolalarda 10 gacha sanay olish qobiliyati o'rtacha 19,9 foizdan 21,4 foizga;
- asosiy muloqot ko'nikmasi o'rtacha 3 foizga;
- alifbodagi harflarni tanish ehtimoli 8 foizdan 11 foizgacha oshadi;
- Ijtimoiy munosabatlar (o'ynash, do'stlashish) da qiyinchilikka duch kelish ehtimoli taxminan 4 foizdan kam bo'ladi. ■

Bolalarning tana salomatligidagi tafovutlari

Maktabgacha ta'limda ishtirok etish kesimida, umumiy bolalar sonidan ulush, %

Manba: MICS so'rovnoma natijalariga ko'ra muallif ishlanmasi.

Toshkent shahrida ijara narxlari pasayishda davom etmoqda. 2024-yilning fevral oyida poytaxtda o'rtacha ta'mirlangan xonadonlar uchun ijara narxlarida yanvar oyidagiga nisbatan o'rtacha 0,34 foizga, to'liq ta'mirlangan xonadonlar uchun ijara narxlarida esa o'rtacha 0.13 foizga pasayish kuzatildi.

O'rtacha ta'mirlangan xonadonlar ijarasi. 2024-yilning fevral oyida 1 xonali turar joylar uchun taklif etilgan ijara narxlari yanvar oyidagiga nisbatan o'rtacha 0.3 foizga pasayib, 394 dollarni tashkil etgan bo'lsa, 2 xonali xonadonlar uchun ijara narxlari 0,2 foizga pasayib, o'rtacha 441 dollargacha tushdi. Shuningdek, o'rtacha ta'mirlangan 3 va 4 xonali uylar uchun ijara narxlari 0.4 foizga pasayib, o'rtacha narxlar mos ravishda 514 dollar va 594 dollarni tashkil etdi.

O'rtacha ta'mirlangan turar joylar uchun nisbatan arzon ijara narxlari Sergeli (1 xonali - 358 dollar, 2 xonali - 393 dollar, 3 xonali - 435 dollar, 4 xonali - 450 dollar), Olmazor (1 xonali - 357 dollar, 2 xonali - 415 dollar, 3 xonali - 455 dollar, 4 xonali - 490 dollar) tumanlarida taklif etilgan bo'lsa, ushbu turkumdagi eng qimmat ijara narxlari Yakkasaroy (1 xonali - 420 dollar, 2 xonali - 488 dollar, 3 xonali - 657 dollar, 4 xonali - 738 dollar) va Mirobod (1 xonali - 467 dollar, 2 xonali - 520 dollar, 3 xonali - 620 dollar, 4 xonali - 832 dollar) tumanlarida kuzatildi.

Ma'lumot uchun: 2023-yilning noyabr oyidan 2024-yilning fevral oyigacha bo'lgan davrda o'rtacha ta'mirlangan 1 va 2 xonali uylar uchun o'rtacha ijara narxlari mos ravishda 1,8 foiz (401 dollardan 394 dollarga) va 2,4 foizga (452 dollardan 441 dollarga) tushgan.

To'liq ta'mirlangan turar joylar uchun ijara narxlari. Fevral oyida to'liq ta'mirlangan 1 xonali uylar uchun o'rtacha ijara narxlari 475 dollarni tashkil etib, yanvar oyidagiga nisbatan 0.3 foizga pasayigan bo'lsa, 2 xonali uylar uchun ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 651 dollar va 0.6 foizni tashkil etgan. Shuningdek, 3 xonali uylar uchun taklif etilgan o'rtacha ijara narxlarida (790 dollar) ham biroz (0,1 foiz) tushish kuzatildi. Lekin, to'liq ta'mirlangan 4 xonali xonadonlar uchun o'rtacha ijara narxlari 0.4 foiz oshib, 919 dollargacha ko'tarilgan.

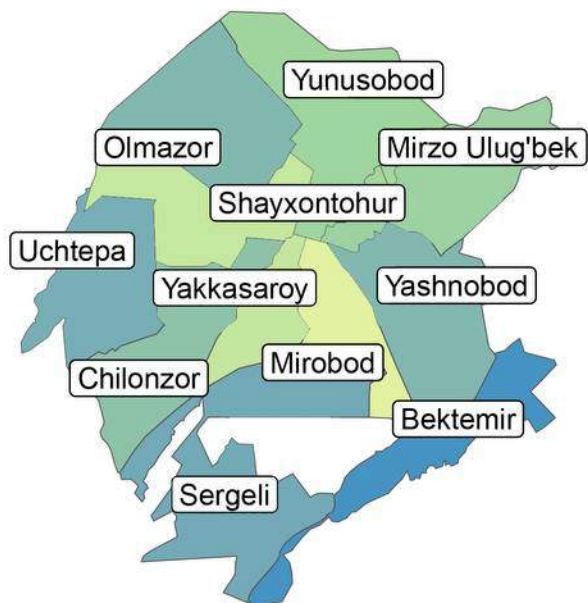
To'liq ta'mirlangan turkumdagi uylar uchun eng arzon ijara narxlari Sergeli (1 xonali - 393 dollar, 2 xonali - 462 dollar, 3 xonali - 560 dollar, 4 xonali - 761 dollar) va Uchtepa (1 xonali - 401 dollar, 2 xonali - 498 dollar, 3 xonali - 617 dollar, 4 xonali - 850 dollar) tumanlarida hamda ushbu turkumdagi eng qimmat ijara narxlari Shayxontohur (1 xonali - 555 dollar, 2 xonali - 848 dollar, 3 xonali - 1057 dollar, 4 xonali - 1028 dollar) va Mirobod (1 xonali - 570 dollar, 2 xonali - 861 dollar, 3 xonali - 1024 dollar, 4 xonali - 1128 dollar) tumanlarida kuzatildi.

Ijara narxlari to'g'risidagi ma'lumotlar olx.uz platformasidan veb skreping (web scraping) usulida to'plandi. Bunda 2024-yilning yanvar oyi uchun 52.3 mingta, fevral oyi uchun 51.5 mingta ma'lumotdan foydalanildi. Ikkala davr uchun ham tahlil narxlar chegarasining yuqori va pastki 5 foizlik kvantillari chiqarib tashlanganidan keyin amalga oshirilgan.

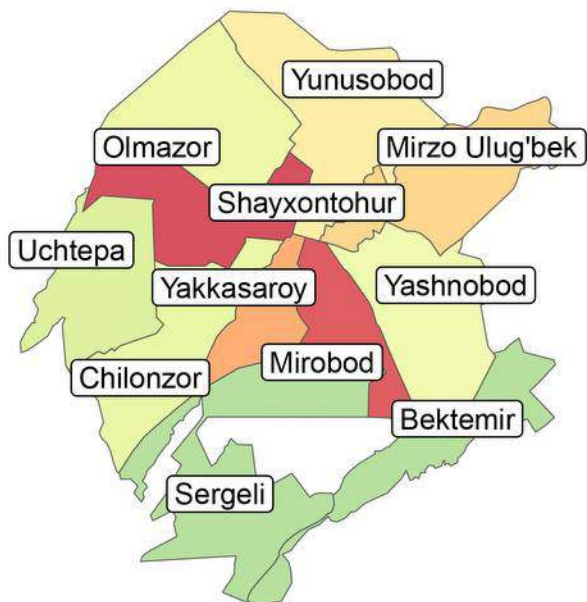
Yanvar 2024

Fevral 2024

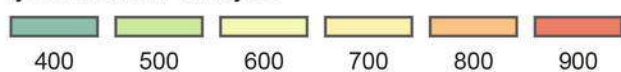

O'rta tamirlangan

To'liq tamirlangan

Ijara narxlari darajasi

2017-2023 yillar oralig'ida O'zbekistonda transport turlari bo'yicha yuk aylanmasida ro'y bergan o'zgarishlar

o'qish vaqti
61 soniya

Tahlil mazkur davr mobaynida mamlakatimizda yuk tashish aylanmasida sezilarli o'sish bo'lganligini ko'rsatdi. Barcha transport turlarida umumiy yuk aylanmasi 2017-yildagi 66,9 mlrd. t-km dan 2023-yilda 76,8 mlrd. t-km ga oshdi.

Xususan:

2017-2023 yillarda temiryo'l transportida tashilgan yuk aylanmasi 22,9 mlrd. t-km dan 27,1 mlrd. t-km ga oshdi.

Avtomobil transportining hissasiga to'g'ri keluvchi yuk aylanmasi qariyb 1,6 barobar oshdi. Agar tahlil qilinayotgan davr boshida mazkur ko'rsatkich 13,6 mlrd. t-km ni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib 21,5 mlrd. t-km ga yetdi.

Tahlil davri mobaynida quvur yo'li orqali tashuv aylanmasi 30,2 mlrd. t-km dan 28 mlrd. t-km ga kamaygan.

2017-2023 yillarda havo transportining yuk aylanmasi 156,9 mln. t-km dan 226,3 mln. t-km gacha oshdi.

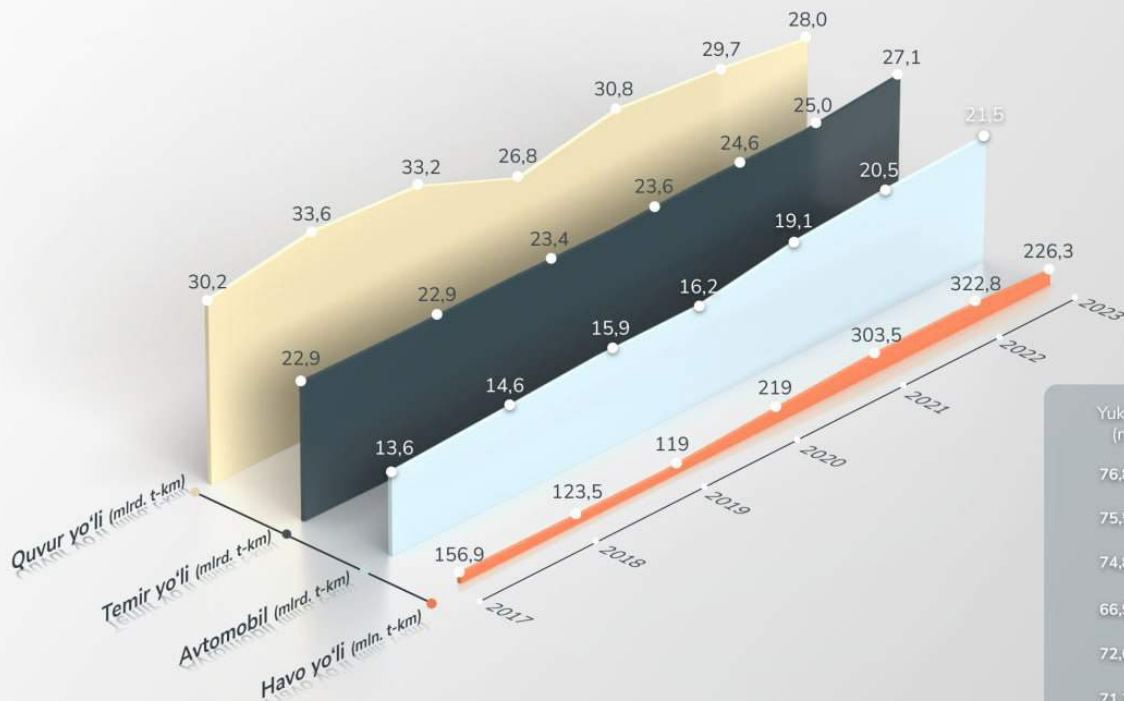
Transport xizmatlari bozori va infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida «O'zbekiston - 2030» strategiyasida bir qator tadbirlar belgilangan.

Jumladan: Temiryo'l, havo yo'llari transportida yo'lovchi va yuk tashish xizmatlari tariflari shakllanishida bozor tamoyillariga o'tish hamda sohaga xususiy va xorijiy operatorlarni jalb qilish;

Respublika hududi orqali tranzit yuklarini tashish hajmini 16 million tonnaga yetkazish; shimoliy yo'nalishda temiryo'l orqali yuk tashish muddatlarini 40 foizga qisqartirish; tuman markazlaridan qishloq aholi punktlarigacha jami 5,5 ming kilometr sement-beton qoplamali yo'llar qurish.

Bir so'z bilan aytganda, yuk aylanmasining barqaror o'sishi transport infratuzilmasini rivojlantirish va tashqi savdo faoliyatini erkinlashtirish natijasidir. Kelgusida yuk aylanmasini yanada oshirish zamirida raqamlashtirish, infratuzilmalarni modernizatsiya qilish va tashuvchilar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish yotadi.

2017-2023-YILLARDA O'ZBEKISTON TRANSPORT TURLARI BO'YICHA YUK AYLANMASI DINAMIKASI

Yuk aylanmasi (mlrd.t-km)	Yil
76,8	2023
75,5	2022
74,8	2021
66,9	2020
72,6	2019
71,3	2018
66,9	2017

Tahlil 2017-2023 yillar oralig'ida mamlakatimizda yo'lovchilarni tashish va yo'lovchi aylanmasida sezilarli o'sish bo'lganligini ko'rsatdi. Xususan, 2017-yilda barcha transport vositalari orqali 5 679,0 mln. kishi o'z manziliga yetkazilgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich salkam 6 452,0 mln. kishini tashkil etdi. Yo'lovchi aylanmasi esa 130,0 mlrd. yo'lovchi-km dan 152,7 mlrd. yo'lovchi-km ga oshgan.

2023-yilda yo'lovchi tashishda avtomobil transportining ulushi 97,2 foizni tashkil qilgan. Agar 2017-yilda 5 591,3 mln. kishi manzilga yetkazilgan bo'lsa, 2023-yilda ularning soni 6 270,2 mln. kishini tashkil qilgan. Avtomobil transportida yo'lovchi aylanmasi mos ravishda ortib, 117,7 mlrd. yo'lovchi-km dan 133,8 mlrd. yo'lovchi-km ga yetgan.

2017-2023 yillarda metropolitendan foydalangan yo'lovchilar soni 2,6 marotaba oshgan va 61,6 mln. kishidan 162,7 mln. kishiga yetgan. Mutanosib ravishda yo'lovchi aylanmasi ham 459,1 mln. yo'lovchi-km dan 1 186,4 mln. yo'lovchi-km ga ko'paygan.

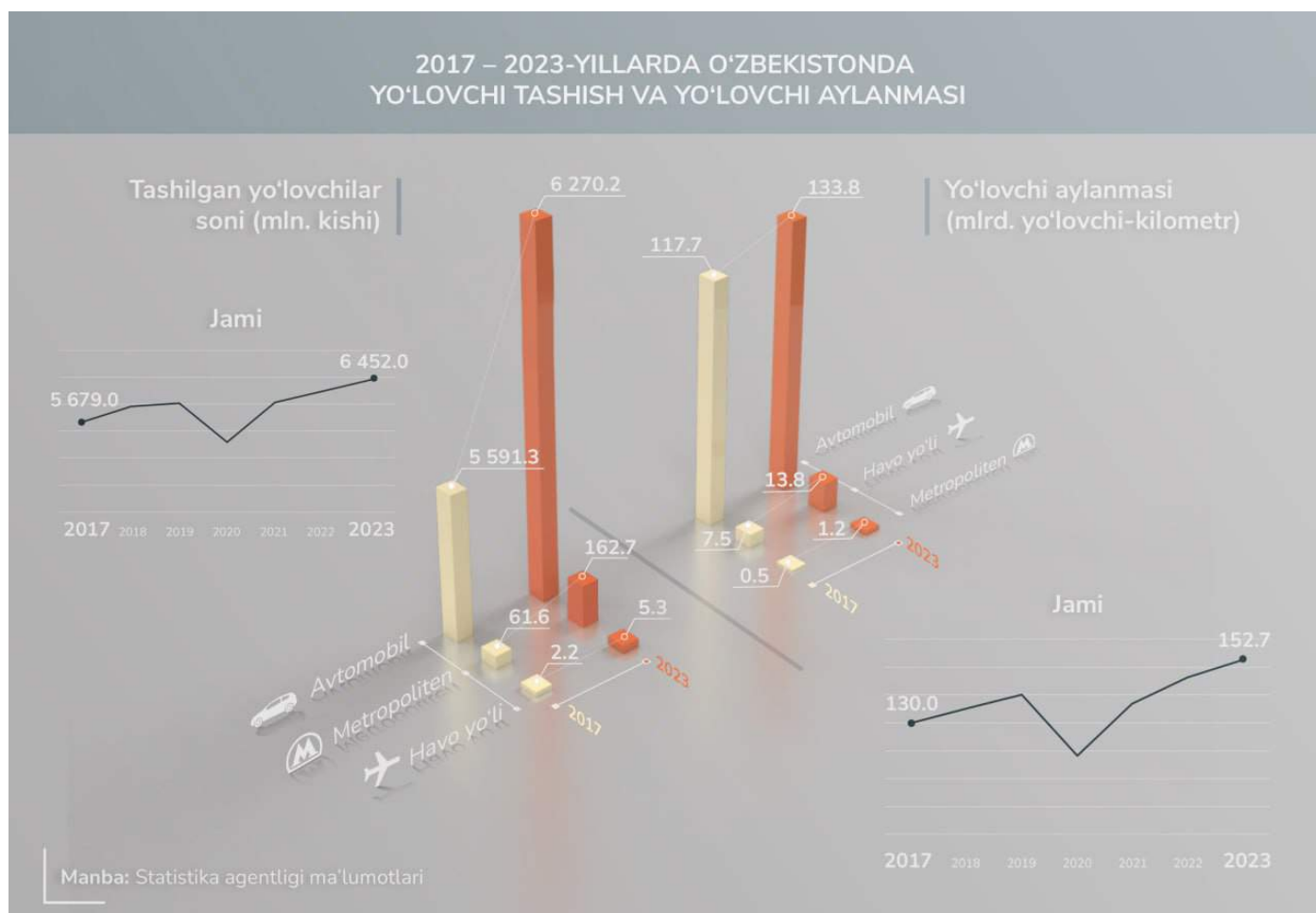
Havo transporti vositasida tashilgan yo'lovchilar ham mazkur davr mobaynida 2,4 barobar oshgan va 2,2 mln. kishidan 5,3 mln. kishiga yetgan. Yo'lovchi aylanmasi 7,5 mlrd. yo'lovchi-km dan 13,8 mlrd. yo'lovchi-km ga ortgan.

Transport xizmatlari bozori va infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida «O'zbekiston - 2030» strategiyasida bir qator tadbirlar belgilangan.

Jumladan:

- yo'lovchi va yuk tashish xizmatlari hajmini 3 barobar oshirish;

- aviaqatnovlar sonini 4 barobarga oshirish; Shahar va tumanlarni jamoat transporti bilan to'liq qamrab olish, yangi avtobuslar sonini 5 mingtaga va elektrobuslar sonini 2 mingtaga yetkazish. ■

O'zbekiston GALLUP xalqaro tashkiloti tomonidan 143 ta davlat bo'yicha hisoblangan 2024-yilgi Jahon baxtivorlik indeksida (World Happiness Report 2024) 47-o'rinni egalladi.

O'zbekiston Markaziy Osiyo davlatlari orasida birinchi o'rinni egalladi. Undan keyingi o'rinlarda Qozog'iston (49-o'rin), Qirg'iziston (75-o'rin) va Tojikiston (88-o'rin) bormoqda. Turkmaniston reytingga kiritilmagan.

O'zbekiston 2006-2010 va 2021-2023 yillar oralig'ida baxtivorlik darajasining o'zgarishi bo'yicha TOP 20ta mamlakat qatoridan joy olgan (19-o'rin).

O'zbekiston 60 yoshdan oshgan fuqarolarning baxtivorlik darajasi bo'yicha Chexiya, Fransiya, Singapur, Yaponiya va boshqa mamlakatlarni ortda qoldirib, 22-o'rinni egalladi.

Eslatma: *Jahon baxtivorlik indeksi so'nggi 3 yil davomida aholi o'rtasida o'tkazilgan so'rovlar asosida hisoblanadi. Respondentlarga gipotetik jihatdan eng yaxshi (10 ball) va eng yomon (0 ball) yashash imkoniyati haqida savol beriladi, shuningdek, ushbu shkala bo'yicha hozirgi hayot darajasini baholash so'raladi. Shu bilan bir qatorda, YalM, o'rtacha umr ko'rish davomiyligi, saxiylik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, erkinlik va korrupsiya bo'yicha mamlakatlar kesimida qo'shimcha ma'lumotlar to'planadi. Ushbu qo'shimcha parametrlar indeksning o'zini hisoblash uchun ishlatilmaydi, balki uni tushuntirish uchun foydalaniladi.*

Tahlil natijalari 2017-2023 yillarda meva-sabzavotlar eksporti qiymati 1,8 barobar oshganligini ko'rsatdi, ya'ni 2017-yilda eksport hajmi 645,6 million AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda 1180,8 million AQSh dollarini tashkil qilgan.

Ayniqsa, dukkakli sabzavotlar (231,5 million AQSh dollariga o'sish), o'rik, giloz, olcha, shaftoli, olxo'ri (58,3 million AQSh dollariga o'sish), piyoz va sarimsoq (54,6 million AQSh dollariga o'sish), quritilgan mevalar (42,7 million AQSh dollariga o'sish), qovun va tarvuz (36,7 million AQSh dollariga o'sish) eksporti juda tez sur'atlar bilan o'sgan.

2023-yilda meva-sabzavotlar eksporti tarkibida dastlabki 3 ta o'rinni mosh (10,2 foiz), uzum (7,3 foiz) va mayiz (5,8 foiz) egalladi.

2023-yilda eksport bozorlari beshtaligiga Rossiya (437,4 million AQSh dollari),

Pokiston (197,6 million AQSh dollari), Xitoy (144,9 million AQSh dollari), Qozog'iston (121,2 million AQSh dollari) va Qirg'iziston (71,2 million AQSh dollari) kirdi.

Qishloq xo'jaligi sohasi oldiga ulkan maqsadlar qo'yilgan:

- 2024-yil oxirigacha qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini 3,5 milliard AQSh dollariga yetkazish;
- "O'zbekiston – 2030" strategiyasiga muvofiq – qishloq xo'jaligi sohasida eksport hajmini 10 milliard AQSh dollariga yetkazish.

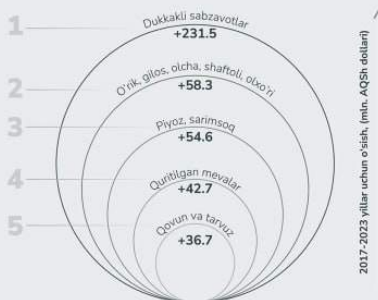
Bunday maqsadlarga erishish nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshirish va sifatli meva-sabzavot turlarini ko'paytirish, balki xalqaro aloqalarni mustahkamlash, agrar sohaga ilg'or texnologiyalarni joriy etish, eksport uchun sharoitlarni yaxshilashni ham talab etadi.

2017 – 2023 - YILLARDA O'ZBEKISTONNING MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTI DINAMIKASI

● Meva-sabzavot mahsulotlari eksporti, (mln. AQSh dollari)

● Eksporti tez sur'atlar bilan o'sayotgan tovarlar beshtaligi*

● Asosiy eksport bozorlari beshtaligi

● 2023 - yilda eng ko'p eksport qilinadigan tovarlar*

2017 → 2023

\$113.8 mln	Rossiya	\$437.4 mln
\$4.4 mln	Pokiston	\$197.6 mln
\$17.4 mln	Xitoy	\$144.9 mln
\$315.1 mln	Qozog'iston	\$121.2 mln
\$29.3 mln	Qirg'iziston	\$71.2 mln

Manba: Statistika agentligi va UN COMTRADE ma'lumotlari

*qiymat ifodasidan

O'zbekistonda 2017-yildan boshlab biznesni ro'yxatga olish osonlashtirildi. Natijada faoliyat ko'rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni 2017-yilda 229 666 (dehqon va fermer xo'jaliklarisiz) tani tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil yakunlari bo'yicha bu ko'rsatkich 417 080 tani tashkil etdi yoki 2017-yildagiga nisbatan 1,8 barobarga ko'paydi.

2023-yil yakuniga ko'ra, respublikamizda jami oilaviy korxonalar soni 44 935 taga yetgan yoki jami tadbirkorlik subyektlarining 10,7 foizini tashkil qilgan. Bu ko'rsatkich 2017-yildagiga nisbatan 3,84 barobarga ortgan.

Hududlar bo'yicha faoliyat ko'rsatayotgan xususiy korxonalar soni 2023-yilda 64 384 taga yetgan yoki mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan jami tadbirkorlik subyektlarining 15,4 foizini tashkil etgan.

So'nggi yillarda respublikada tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va jadal rivojlantirish borasida muhim qadamlar qo'yildi. Natijada mamlakatimizda tadbirkorlikni rivojlantirishni kompleks qo'llab-quvvatlashning «uzluksiz zanjir»ini yaratish bo'yicha tizim yaratildi.

Mazkur tizim doirasida qabul qilingan dasturlar asosida so'ngi 6 yilda 1,9 mln. ga yaqin aholi va tadbirkorlik subyektlariga 44 trln. so'mdan ortiq imtiyozli kreditlar ajratildi. Xususan 2023-yilning o'zida qariyb 10 trln. so'm yoki 6 yilga nisbatan solishtirganda 22,7 foiz miqdorida imtiyozli kredit mablag'lari ajratildi.

Bunday qo'llab-quvvatlash natijasida respublikamizdagi har 100 ta oiladan 19 tasi tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishga doir turli xil shakldagi imtiyozli kreditlardan foydalangan. Natijada 1 mln. 900 mingga yaqin kishining bandligi ta'minlandi.

«O'zbekiston - 2030» strategiyasida mamlakatimizda tadbirkorlikka keng imkoniyatlar yaratish maqsadida bir qator maqsadlar belgilab olingan. Jumladan:

- iqtisodiyotda nodavlat sektor ulushini 85 foizga yetkazish;
- davlat ulushi mavjud bo'lgan 2,3 mingta korxonalar sonini 6 barobarga kamaytirish;
- respublikada 17 turdagi davlat monopoliyasini bekor qilish.

2017-2023 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TADBIRKORLIK SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN MUHIM ISLOHOTLAR

Manba: Statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlandi

O'rta ta'limda: 2018-yilning 8-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror respublikamizda jahon hamjamiyati tomonidan tan olingan baholash amaliyotining tatbiq etilishi uchun huquqiy asos yaratdi.

2019-yilda BMTning bolalar jamg'armasi - UNICEF bilan hamkorlikda 4-sinf o'quvchilarining o'qish, matematika, tabiiy-ilmiy fanlar bo'yicha savodxonlik darajasini aniqlash maqsadida o'tkazilgan baholash natijalari e'lon qilindi. Unga ko'ra o'quvchilar:

- tabiiy-ilmiy yo'nalishda demokratik jamiyat, fuqarolarning huquq va burchlari tushunchasiga (71,1 foiz), matematika yo'nalishida tenglama va tengsizliklarni yechish ko'nikmasiga (67,2 foiz) egaligi bo'yicha eng yuqori ball to'pladi;

- tabiiy-ilmiy (tarixiy sanalar, atrof-muhit, inson salomatligi va xavfsizligi, ekologiya), matematika (hisoblash va tenglamalar) hamda matnni o'qish (berilgan aniq ma'lumotlarni topish) yo'nalishlaridagi savollarga javoblar bo'yicha jahondagi o'rtacha ko'rsatkich (55 foiz) dan yuqori natijaga erishdi.

2022-yilda USAID bilan hamkorlikda 3-sinf va 5-sinf o'quvchilarining o'qish va matematika bo'yicha (EGRA) ko'nikmalarini baholash natijalari e'lon qilindi. Unga ko'ra, o'rta ta'limning sifati (5-sinf o'quvchilarining natijalari) boshlangich ta'lim (3-sinf o'quvchilarining natijalariga qaraganda) sifatidan ortda qolayotgani, maktabga muntazam qatnovchi o'quvchilarning natijalari vaqti-vaqti bilan dars qoldiruvchi o'quvchilarnikidan yuqoriligi aniqlandi.

2022-yilda 15 yoshli o'quvchilarning o'qish, matematika va tabiiy-ilmiy fanlar bo'yicha savodxonlik ko'nikmalari (PISA) Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) bilan hamkorlikda baholandi va 2023-yilda natijalar e'lon qilindi.

O'rta ta'limning 3-, 6-, 7- va 10-sinf o'quvchilari uchun darsliklar baholash natijalari asosida, baholash jarayonida aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etishni hisobga olgan holda qaytadan chop qilindi.

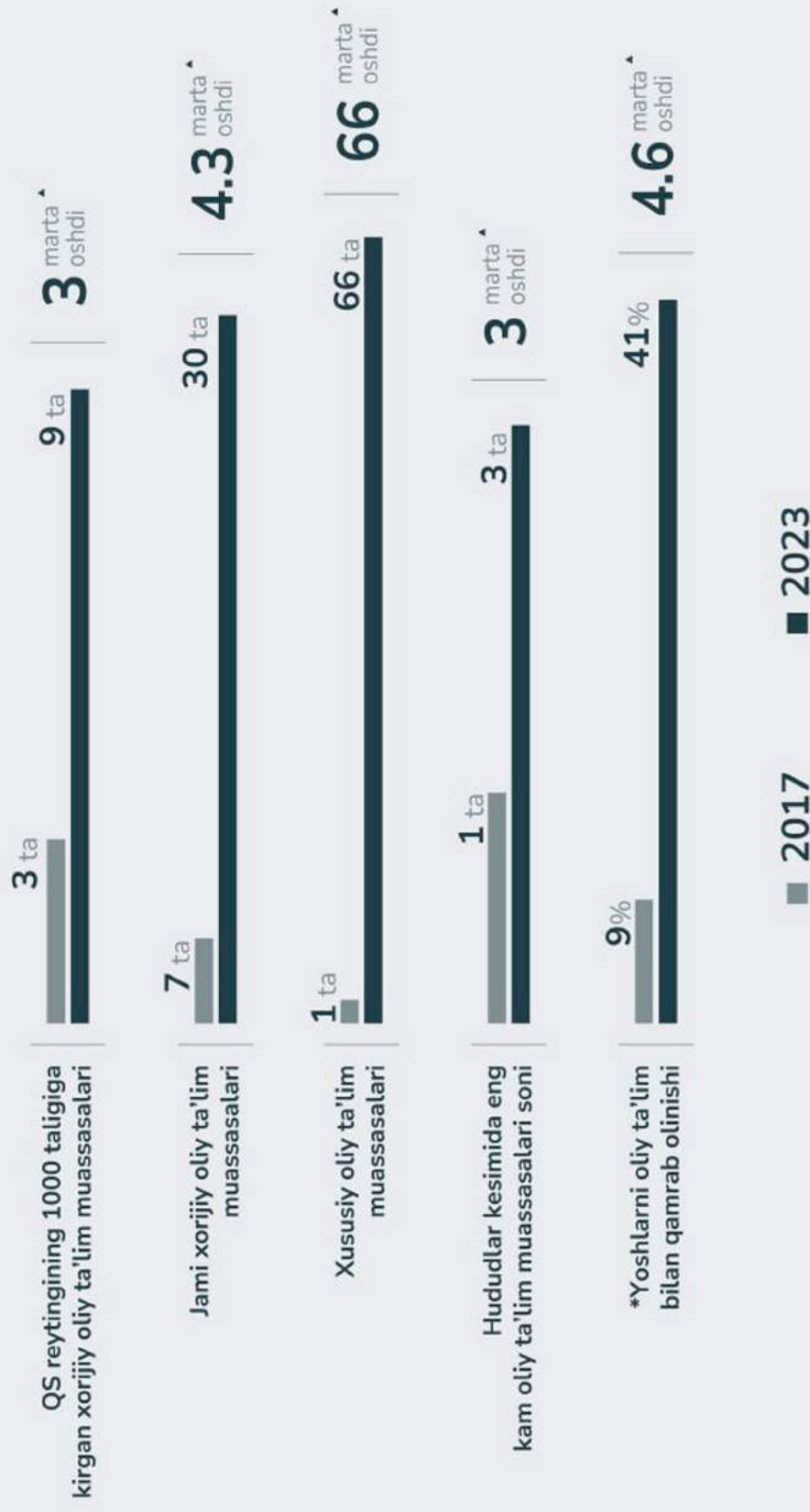
Oliy ta'lim tizimida esa O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi «O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi farmoni tizimni isloh qilish uchun huquqiy asos yaratdi. Natijada 2017-2023 yillar oralig'ida:

- «QS World University Rankings»da eng yaxshi mingtalikka kirgan xorijiy oliy ta'lim muassasalarining filiallari soni 3 tadan 9 taga;
- Jami xorijiy oliy ta'lim muassasalarining soni 7 tadan 30 taga;
- xususiy oliy ta'lim muassasalari soni 66 taga;
- hududlar kesimida eng kam oliy ta'lim muassasalari soni 1 tadan 3 taga yetdi.

Shuningdek, aholining barcha qatlamlarini oliy ta'lim xizmatlari bilan qamrab olish uchun alohida kvotalar ajratildi. Yoshlarni (18-22 yoshdagi aholini) oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasi 9 foizdan 41 foizga oshdi.

Ta'lim tizimi va infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida «O'zbekiston - 2030» strategiyasida bir qator tadbirlar belgilangan. **Jumladan:** O'lis va chekka hududlarda joylashgan 715 ta maktabga bolalarning qatnashi uchun bepul avtobuslarni yo'lga qo'yish; Nodavlat umumta'lim tashkilotlari sonini 1000 taga yetkazish; 2024 yildan boshlab har yili davlat-xususiy sheriklik asosida 100 tadan maktab qurilishi bo'yicha shartnomalar tuzish; Dunyodagi 500 ta yetakchi universitet bilan hamkorlikda "ikki diplomli tizim"ni kengaytirish shular jumlasidan.

2017 – 2023 - YILLARDA O'ZBEKISTONDA TA'LIM SOHASIDA RO'Y BERGAN INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLAR

Manba: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim va innovatsiyalar vazirligi rasmiy sayti
ma'lumotlari asosida MHTI hisob-kitoblari

*18-22 yoshdagi aholini oliy ta'lim bilan qamrab olish
MHTI hisob kitoblari asosida baholangan

Tahlil natijalariga ko'ra, 2017-2023 yillar oralig'ida tijorat banklaridagi jami depozitlar qoldig'ida o'sish kuzatilgan. Xususan, tijorat banklaridagi jami depozitlar qoldig'i 2017-yilda 59,6 trln. so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 4,1 barobar ortib, 241,7 trln. so'mga yetdi. Bu davr mobaynida chet el valyutasidagi depozitlar qoldig'i 3,5 mlrd. AQSH dollaridan 5,8 mlrd. AQSH dollarigacha (1,6 barobar) oshdi.

O'rganilgan davrda tijorat banklari jami kreditlari qoldig'i ham sezilarli o'sdi. Ushbu ko'rsatkich 2017-yilda 110,6 trln. so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilga kelib 471,4 trln. so'mga yetdi (4,3 barobarlik o'sish). Xususan, aholiga ajratilgan ipoteka kreditlari 6,5 barobar, iste'mol kreditlari 26,7 barobar va tadbirkorlik faoliyatini olib borish uchun ajratilgan kreditlar hajmi 3,7 barobar ko'paydi. Shuningdek, 2017-2023 yillar oralig'ida chet el valyutasida ajratilgan kreditlar qoldig'i 8,5 mlrd. AQSH dollaridan 17,2 mlrd. AQSH dollarigacha (2,0 barobar) oshdi.

Pul-kredit siyosatini olib borishda inflyatsion targetlash siyosatiga o'tilishi iqtisodiyotda pul massasini samarali boshqarish imkonini berdi. 2017-2023 yillarda keng ma'nodagi pul massasi (M2) hajmi 73,2 trln. so'mdan 212,1 trln. so'mgacha (2,9 barobar) oshgan bo'lsada, uning mamlakat yalpi ichki mahsulotiga (YAIM) nisbati 23,1 foizdan 19,9 foizgacha pasaydi.

2017-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda bank tizimi orqali mijozlarga xizmat ko'rsatish hajmi ortdi. Xususan, muomalaga chiqarilgan bank plastik kartalari soni 2017-yilda 19 225,7 mingtani tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda 2,4 barobarga ortib, 46 205,9 mingtaga yetdi. Shuningdek, o'rnatilgan to'lov terminallari soni 235,7 mingtadan 429,3 mingtaga (1,8 barobar), o'rnatilgan bankomat va infokioskalar soni 5,6 mingtadan 26,6 mingtaga (4,8 barobar), masofaviy bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 4 453,2 mingtadan 42 760,0 mingtaga yetdi (9,6 barobar). Mazkur davrda to'lov terminallari orqali amalga oshirilgan to'lovlar hajmi esa 53,0 trln. so'mdan 254,7 trln. so'mga (4,8 barobar) oshdi.

«O'zbekiston - 2030» strategiyasida pul-kredit tizimida islohotlarni jadallashtirish maqsadida zarur chora-tadbirlar belgilangan. Jumladan:

- bank va moliya tizimida yillik kreditlash hajmini 40 mlrd. AQSH dollarga yetkazish, bank omonatlari hajmini 4 barobarga oshirish;
- banklarni xususiylashtirish va davlat ixtiyorida 3-4 ta bankni saqlab qolish, bank bozoriga kamida 4 ta yirik nufuzli chet el bankini jalb qilish. ■

2017–2023-YILLARDA O‘ZBEKISTONDA PUL-KREDIT VA BANK TIZIMI

● Bank xizmatlari ommabopligi

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma‘lumotlari va “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi asosida

Texnik tartibga solish mahsulot va xizmatlarning xavfsizligi, ishonchliligi, funksional mosligi va sifatini ta'minlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

So'nggi yillarda bu borada amalga oshirilgan islohotlar natijasida uning huquqiy asosi mustahkamlandi, jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida", "Metrologiya to'g'risida", "Standartlashtirish to'g'risida", "Muvofiqlikni baholash organlarini akkreditatsiya qilish to'g'risida"gi qonunlari qabul qilindi.

"Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida "E-Standart", "E-Metrologiya" va "E-Akkreditatsiya" axborot tizimlari ishlab chiqildi.

19,6 mingga yaqin standart xalqaro talablarga muvofiqlashtirildi va standartlarning umumiy sonida ularning ulushi 10 foizdan 80,4 foizga oshdi.

Joriy qilingan xalqaro texnik reglamentlar soni 5,1 barobarga (12 tadan 61 taga) oshdi.

Eksport salohiyatini rivojlantirish maqsadida turli sohalardagi 1261 korxonada ISO 9001 xalqaro standartiga muvofiq sifat menejmenti tizimlari joriy etildi.

20,6 mingta korxonada tegishli chora-tadbirlar amalga oshirilib, standartlashtirish (5,6 ming), metrologiya (13,2 ming), sertifikatlashtirish (1,8 ming turdagi mahsulot) yo'nalishlarida amaliy yordam ko'rsatildi. 640 mingdan ortiq o'lchov asboblari metrologik tekshiruvdan o'tkazildi.

O'zbekiston Texnik jihatdan tartibga solish agentligi tizimidagi sinov laboratoriyalari modernizatsiya qilinib, yangi uskunalar bilan ta'minlandi, 4 ta laboratoriya xalqaro akkreditatsiyadan o'tkazildi, 13 ta yangi laboratoriya tashkil etildi.

"O'zbekiston akkreditatsiya markazi" Laboratoriyalarni akkreditatsiya qilish bo'yicha xalqaro tashkilot (ILAC MRA) ga teng huquqli a'zosi sifatida qabul qilindi, O'zbekistonda o'tkazilgan sinovlarning natijalari dunyoning 116 ta mamlakatida tan olinadi.

Oeko Tex, GOTS, BCSI, Sedex, Global GAP, Organic, CE va boshqa xalqaro standartlar to'qimachilik sanoatida 165 ta, qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat sanoatida 241 ta va elektrotexnika sanoatida 61 ta korxonada joriy etildi.

"O'zbekiston - 2030" strategiyasini amalga oshirish doirasida texnik jihatdan tartibga solish tizimi ustuvor vazifa sifatida milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash, shuningdek, xalqaro standartlarni joriy etgan korxonalar sonini 5 mingtaga yetkazish hisobiga eksport salohiyatini oshirishda ko'mak beradi.

O'ZBEKISTONDA 2017-2023 YILLARDA TEXNIK JIHATDAN TARTIBGA SOLISH FAOLIYATI

Manba: O'zbekiston texnik jihatdan tartibga solish agentligi sayti ma'lumotlari asosida tayyorlangan

2022-yilda 167,9 mlrd. AQSh dollariga baholangan global biologik faol qo'shimchalar (BFQ) bozori 2030-yilga borib, yillik 7,9 foiz o'sish sur'ati bilan 301,4 mlrd. AQSh dollariga yetishi prognoz qilinmoqda.

BFQ iste'molining o'sishiga asosan internet va boshqa ommaviy axborot vositalaridagi reklamalar sabab bo'lib, tomoshabinlar ularda ishtirok etgan taniqli shaxslarni moddiy jihatdan mafaatdor bo'lmagan xolis maslahatchi sifatida qabul qiladi.

Hindistonlik tadqiqotchilarning multivitaminli qo'shimchalardan foydalanish borasida taniqli kishilarning tavsiyasi odamlarga qanday ta'sir ko'rsatishini aniqlash maqsadida o'tkazgan so'rovi respondentlarning 65 foizi mazkur mahsulot brendlari haqida gapirgan mashhur kishilarga ishonishini ko'rsatdi.

Simmon universiteti tadqiqotchilari 88 ta nashrdagi 238 ta ma'lumotni o'z ichiga olgan BFQ reklamalarini o'rganib chiqqach, ularning salomatlikka ijobiy ta'siri haqida aytilgan ta'kidlarning 15 foizi aniq, 23 foizi noaniq, 3 foizi noto'g'ri, 5 foizi qisman aniq va 55 foizi asossiz ekanligi aniqladi.

Har yili AQShda tez tibbiy yordam bo'limiga qilingan murojaatlarning kamida 23000 tasi BFQ dan foydalanish bilan bog'liq. Shikoyatlarning aksariyatida yurakning tez urishi, ko'krakda og'riqning paydo bo'lishi va yutish bilan bog'liq muammo yuzaga kelgani ta'kidlangan.

Aksariyat hollarda esa aholining reklama ta'siriga moyil qatlamlari, ya'ni keksalar va voyaga yetmaganlar BFQ tijoratchilarining maqsadli auditoriyasi bo'lib qolmoqda. ■

Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT)ning so'nggi hisobotiga ko'ra, bugun norasmiy iqtisodiyotda 2 milliard odam ishlamoqda. Jahonda ish bilan band aholining 60 foizdan ortig'i norasmiy mehnat bilan band.

Shimoliy va Janubiy Amerikada norasmiy bandlik darajasi 40 foiz bo'lsa, Janubiy Osiyodagi ayrim mamlakatlarda 80 foizgacha yetadi. Afrikada norasmiy bandlik ulushi 86 foizni tashkil qiladi. Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasida bu ko'rsatkich 25,0 foizni, arab mamlakatlarida qariyb 70,0 foizni tashkil etadi.

Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, O'zbekistonda jami band aholining 39,0 foizi norasmiy sektorda faoliyat ko'rsatmoqda. Mamlakatda 5,5 millionga yaqin kishi norasmiy sektorda mehnat qilayapti.

So'nggi yillarda O'zbekistonda mehnatga layoqatli aholining norasmiy sektorda bandligi ma'lum darajada pasaydi (2020-yil – 42,8 foiz, 2023-yil – 39,0 foiz), ya'ni norasmiy bandlik oxirgi 4 yilda 3,8 foizga yoki 0,2 mln. kishiga kamaygan.

2023-yil yakunlariga ko'ra, norasmiy bandlikning eng yuqori darajasi Namangan (50 foiz), Surxondaryo va Jizzax (49 foiz), Qashqadaryo (48,4 foiz) viloyatlariga to'g'ri keldi. Eng past ko'rsatkich esa Toshkent shahri (10,9 foiz) va Navoiy (21,8 foiz) viloyatida va nisbatan past ko'rsatkich Buxoro (32,3 foiz) va Toshkent (34,9 foiz) viloyatlarida kuzatildi.

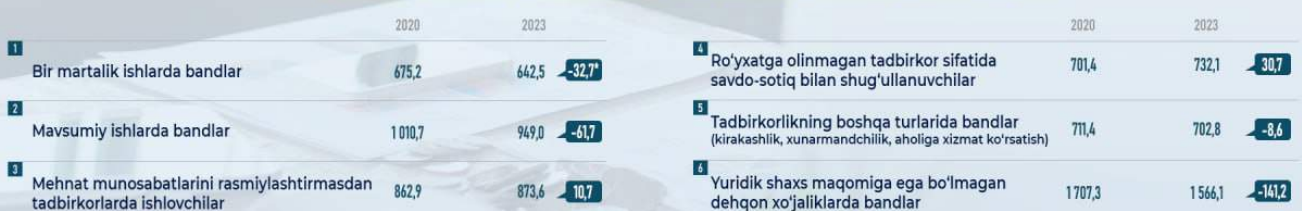
Iqtisodiyotning norasmiy sektorida band bo'lganlar soni asosan vaqtinchalik, bir martalik va mavsumiy ishlarni bajaruvchilar (94,4 ming kishi) hamda yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan dehqon xo'jaliklarida norasmiy band bo'lganlar sonining (141,2 ming kishi) keskin qisqarishi hisobiga kamaygan.

O'ZBEKISTONDA NORASMIY BANDLIKNING O'ZGARISH TENDENSIYALARI

Norasmiy sektorda bandlarning hududlar bo'yicha taqsimlanishi (foizda)
2020 - 2023 yillar yanvar-dekabr holatiga

Norasmiy sektorda bandlarning asosiy yo'nalishlari bo'yicha taqsimlanishi (ming kishi)

* 2023 yil 2020 yilga nisbatan o'zgarishi

* Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligining ma'lumotlari asosida MHTI ekspertlarining tahlili.

Boltingbo'yi mamlakatlari (Litva, Latviya, Estoniya) misolida yer islohotlarini o'tkazish bo'yicha xorij tajribasi

o'qish vaqti
32 soniya

Litva, Latviya va Estoniyada yer islohotlaridan ko'zlangan umumiy maqsad xususiy mulkchilikka asoslangan yerga egalik qilish tuzilmasini tiklash edi.

Litvada restitutsiya ilgari oilaviy yer-mulklarni qaytarish, boshqa yer yoki kompensatsiya (ya'ni pul) berish orqali amalga oshirilishi mumkin edi.

Islohot 150 gektargacha bo'lgan qishloq xo'jaligi yerlarini va 25 gektar o'rmonni qaytarishni ko'zda tutardi. Buning natijasida 2008-yilga kelib, qishloq joylarda yerlarning 97 foiziga egalik huquqi tiklandi.

Latviyada sobiq yer egalari yoki ularning merosxo'rlariga dastlabki yer-mulki qaytarib berildi, boshqa yer-mulk yoki kompensatsiya mablag'i taklif qilindi. Eng yuqori chegara, ya'ni 100 gektargacha bo'lgan qishloq xo'jaligi yerlari qaytarildi.

Estoniyada yer islohotlari nafaqat restitutsiyani, balki yerlarni xususiylashtirish va mahalliy hokimiyatlarga berishni ham qamrab oldi. Bu esa jarayonni murakkablashtirdi.

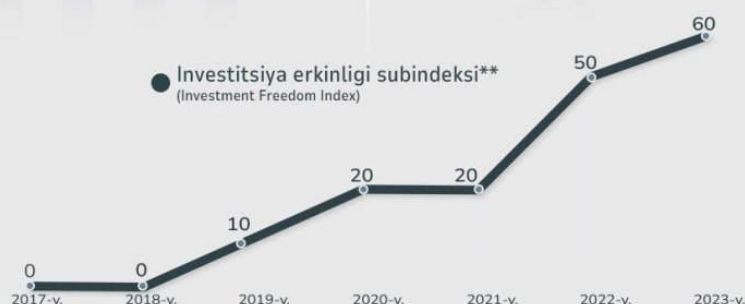
2017-yildan buyon O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni jadallashtirish va buning uchun qulay shart-sharoit yaratishga qaratilgan 23 ta yirik chora-tadbirlar amalga oshirildi. Jumladan, yangi tahrirdagi «Investitsiya va Investitsiya faoliyati to'g'risida»gi, «Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida»gi qonunlar qabul qilindi hamda valyuta operatsiyalari bo'yicha yangi qoidalar amaliyotga joriy etildi.

Investorlarning faoliyatini kengaytirish va mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanishga qaratilgan siyosat natijasida, 2024-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, respublikada jami 21 ta maxsus iqtisodiy zona, 328 ta kichik sanoat zonasi, 23 ta texnopark faoliyat yuritmoqda.

Xorijiy investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash va islohotlarni jadal davom ettirish maqsadida «O'zbekiston - 2030» strategiyasida bir qator maqsadlar belgilab olingan. Jumladan:

- 110 mlrd. AQSh dollari miqdorida xorijiy investitsiyalarni jalb qilish;
- pay va venchur jamg'armalar faoliyatini yo'lga qo'yish orqali portfel investitsiyalar hajmini 2 barobarga oshirish;
- chet ellik nominal saqlovchilar hamda kastodian banklarning mahalliy kapital bozorida qatnashishi uchun infratuzilmani yaratish;
- barcha iqtisodiy zonalarda zarur infratuzilmadan (yo'l, elektr energiyasi, suv va oqova tizimi) uzluksiz foydalanish imkoniyatlarini yaratish. ■

2017-2023 YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI RAG'BATLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR NATIJASI

*O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari
**Meros jamg'armasi (The Heritage Foundation) ma'lumotlari

2017-2023 yillarda O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini yanada rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar

o'qish vaqti
60 soniya

Ko'rib chiqilayotgan davrda qishloq xo'jaligida bir qator muhim islohotlar amalga oshirildi va ular soha rivojiga yangi bir turtki berdi.

2020-2030 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasining tasdiqlanishi, klaster tizimining joriy etilishi, savdoning erkinlashtirilishi va eksportning rag'batlantirilishi, qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yerlarning ijaraga (ikkilamchi ijaraga) berilishi, suv tejavchi texnologiyalar qo'llanilganda subsidiyalarning taqdim etilishi, AKIS agroxizmatlar markazining ochilishi va boshqalar shular jumlasidandir.

Yaratilgan imkoniyatlar mamlakatda qishloq xo'jaligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Shunday qilib, paxta hosildorligi 2017-yildagi 23,8 sentnerdan (gektariga), 2023-yilda 36,0 sentnerga, yoki 1,5 baravarga, bug'doy hosildorligi 42,2 sentnerdan 47,8 sentnerga yoki 13,3 foizga oshdi.

Qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotida qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlarning ulushi bosqichma-bosqich oshib bormoqda. Agar 2017-yilda ularning ulushi atigi 2,3 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yil oxiriga kelib bu ko'rsatkich 7,1 foizga yetdi.

Savdoni erkinlashtirish va eksportni rag'batlantirish bilan bog'liq qonunchilikdagi o'zgartirishlar 2017-2023 yillarda meva-sabzavotlar eksportini 1,8 barobarga, ya'ni 645,6 million AQSh dollaridan 1 180,8 million AQSh dollarigacha oshirish imkonini berdi.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida paxta hosildorligini gektariga 45-50 sentnerga, g'alla hosildorligini 80-85 sentnerga yetkazish vazifasi qo'yilgan.

Strategiyada fermer va dehqon xo'jaliklarini yanada qo'llab-quvvatlashga ham katta ahamiyat berilgan. Xususan, dehqon va fermerlarga sug'urta mukofotining 50 foizini subsidiyalash tizimini joriy etish, barcha subsidiyalarni "bir qadam" tamoyili asosida "Agrosubsidiya" yagona platformasi orqali taqdim etish rejalashtirilgan.

2017-2023 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR

O'zbekiston Respublikasida Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash

Qishloq xo'jaligi uchun mo'ljallangan yer uchastkalarini ijaraga (ikkilamchi ijaraga) berish imkoniyati

2017-yilda birinchi marta klaster tizimi joriy etildi

Qishloq xo'jaligi xizmatlarini ko'rsatuvchi AKIS markazlarining ochilishi (Qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi)

G'alla yetishtirish va sotishga nisbatan bozor tamoyilini tatbiq etishga qaratilgan ishlar davom ettirildi

Paxta xomashyosiga xarid narxlarini belgilash amaliyotini bekor qilish

Paxta hosildorligi

2017-yil	23,8	2023-yil	36,0
s/ga		s/ga	

1,5 barobar

Bug'doy hosildorligi

2017-yil	42,2	2023-yil	47,8
s/ga		s/ga	

+13,3%

Meva va sabzavotlar eksporti

2017-yil	645,6	2023-yil	1180,8
mln. AQSh dollari		mln. AQSh dollari	

1,8 barobar

Qishloq xo'jaligi mahsuloti ishlab chiqarishning tarkibi

	2017-yil	2023-yil
Fermer xo'jaliklari	29,3%	29,8%

Dehqon va tomorqa xo'jaliklari	68,4%	63,1%
--------------------------------	-------	-------

Qishloq xo'jaligi faoliyatini amalga oshiruvchi tashkilotlar	2,3%	7,1%
--	------	------

Mehnat unumdorligi (2022-yil narxlarida)

2017-yil	49,8	2022-yil	60,9
mln. so'm		mln. so'm	

+22,3%

Manba: Statistika agentligi, Lex.uz qonunchilik bazasi ma'lumotlari.

2023-yilda O'zbekistonga kelgan xorijlik sayyohlar soni 6,6 million nafarga yetdi. Shuni ta'kidlash lozimki, oxirgi olti yilda turistlar oqimi qariyb 2,5 barobar ko'paydi, ya'ni 2017-yilda xorijlik sayyohlar soni 2,6 million nafarni tashkil qilgandi.

Ma'lumot uchun: Dunyodagi 91 ta mamlakat fuqarolari O'zbekistonga kelish uchun vizasiz tartibdan foydalanishi mumkin. Taqqoslaydigan bo'lsak, Qozog'istonga 26 ta, Turkiyaga 41 ta, Gruzziyaga esa 56 ta mamlakat fuqarolari vizasiz kela oladi.

Turizm eksportining rivojlanishi mamlakatimiz iqtisodiyotining barqaror o'sish manbalaridan biri hisoblanadi. 2023-yilda turizm xizmatlari eksporti 2 milliard 143 million AQSh dollarini tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 2017-yilda 531 million dollarni tashkil qilgandi. 2023-yilda sayyohlar sonining sezilarli darajada oshishi hisobiga turizm xizmatlari eksporti 2017-yildagiga nisbatan qariyb 4,5 barobarga ortgan.

Ma'lumot uchun: Amerikaning Travel Lemming onlayn sayohat qo'llanmasi 2023-yilda O'zbekistonni dunyoning 50 ta eng yaxshi sayyohlik yo'nalishi ro'yxatiga kiritdi va mamlakatimiz 9-o'rinni egalladi. Ushbu qo'llanma har yili dunyo bo'ylab yangi yo'nalishlar va yashirin durdonalarni yoritadi va uni 6 milliondan ko'proq sayohatchi o'qiydi.

Qayd etilayotgan natijalar sohaning salohiyati katta ekanligidan dalolat beradi. Shu bois sohada infratuzilma obektlarini yanada ko'paytirish va ichki turizm imkoniyatlaridan samarali foydalanishga e'tibor qaratilmoqda.

2023-yilda O'zbekistonda sayyohlarni joylashtirish vositlari soni 5526 taga yetdi. Oxirgi olti yilda sayyohlarni joylashtirish vositlari soni 7,2 barobar ko'paydi, ya'ni 2017-yilda ularning soni 767 ta edi xolos.

2017-2023 yillar oralig'ida mamlakatimizda sayyohlarga xizmat ko'rsatuvchi subyekt va obyektlar soni 7 baravar ko'paydi va ularning soni 749 tadan 5276 taga yetdi.

"O'zbekiston - 2030" strategiyasida tashqi va ichki turizmni rivojlantirish uchun keng sharoitlar yaratish orqali sayyohlar sonini oshirishga alohida e'tibor berilgan. Shunga ko'ra, 2030-yilga qadar xorijiy sayyohlar sonini 15 million nafarga, ichki sayyohlar sonini 25 million nafarga, ziyorat turizmi bo'yicha keladigan sayyohlar sonini 3 million nafarga yetkazish ko'zda tutilgan. Shuningdek, xususiy investitsiyalarni jalb qilish hisobiga respublikada mehmonlar uchun mo'ljallangan o'rinlar sonini kamida 2 barobar oshirish, turizm mahallalari sonini 175 taga, turizm xizmatlari eksportini 5 milliard dollarga, tibbiyot va ta'lim turizmi eksportini yiliga 1,5 milliard dollarga yetkazish belgilangan. ■

2017-2023 YILLARDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLARNING ASOSIY NATIJALARI

INSTITUT JAMOASI

